

UCHWAŁA NR XLII/228/10
Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie
z dnia 23 lutego 2010r.

w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Bratian
na lata 2010-2017

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.),
Rada Gminy

uchwała, co następuje:

§ 1. Zatwierdza się Plan Odnowy Miejscowości Bratian na lata 2010-2017 w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy
Miroslaw Wodara

Załącznik do uchwały Nr XLII/228/10
Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie
z dnia 23.02.2010 r.

Plan
Odnowy Miejscowości
Bratian

na lata
2010-2017

Luty 2010

Spis treści

1.	Wstęp i powiązanie z dokumentami strategicznymi gminy	4
2.	Charakterystyka miejscowości	8
2.1.	Położenie administracyjno-geograficzne	8
2.2.	Rys historyczny	10
2.3.	Funkcja miejscowości	26
2.4.	Rolnictwo, użytkowanie gruntów	27
2.5.	Ludność	28
2.6.	Bezrobocie	32
2.7.	Pomoc społeczna	35
2.8.	Gospodarka	37
2.9.	Kultura – życie kulturalne	38
2.10.	Sport i rekreacja	41
3.	Inwentaryzacja zasobów	43
3.1.	Zasoby przyrodnicze	43
3.1.1.	Warunki geomorfologiczne	43
3.1.2.	Lasy	44
3.1.3.	Gleby	44
3.1.4.	Wody powierzchniowe	44
3.1.5.	Formy ochrony przyrody	46
3.2.	Zasoby kulturowe	47
3.2.1.	Zabytki architektury sakralnej i miejsca kultu religijnego	47
3.2.2.	Inne obiekty zabytkowe	49
3.3.	Zasoby mieszkaniowe	55
3.4.	Zasoby oświatowe	55
3.5.	Zasoby infrastrukturalne.....	57
3.5.1.	Sieć komunikacyjna	57
3.5.2.	Wodociągi i kanalizacja	57
3.5.3.	Gaz i ogrzewanie	58
3.5.4.	Telekomunikacja i poczta	58
3.6.	Zasoby turystyczne	59
4.	Analiza SWOT	62
5.	Kierunki rozwoju miejscowości Bratian	64
6.	Planowane działania w perspektywie 7 lat (2010-2017)	66
7.	Harmonogram realizacji projektów	74

8.	Wdrażanie Planu Odnowy Miejscowości	75
9.	Monitorowanie Planu Odnowy Miejscowości	76
9.1.	Monitoring rzeczowy	76
9.2.	Monitoring finansowy	77
10.	Public Relations Planu Odnowy Miejscowości	78
	Spis tabel	79
	Spis rysunków	80

1. Wstęp i powiązanie z dokumentami strategicznymi Gminy

Plan Odnowy Miejscowości Bratian został opracowany na podstawie dostępnych w tym czasie wersji dokumentów programowych i strategicznych, regulacji prawnych oraz danych i dokumentów dotyczących rozwoju miejscowości Bratian.

Plan Odnowy Miejscowości Bratian jest narzędziem niezbędnym w procesie planowania zadań służących rozwojowi obszarów wiejskich w tej miejscowości. Dokument obejmuje charakterystykę miejscowości Bratian, w tym określa jej lokalizację, historię, funkcję, użytkowanie gruntów, sytuację demograficzną, bezrobocie, pomoc społeczną, gospodarkę, życie kulturalne oraz sport i rekreację (charakterystyka miejscowości). Identyfikuje również zasoby przyrodnicze, kulturowe, mieszkaniowe, oświatowe, infrastrukturalne oraz turystyczne występujące na terenie Bratiana. Plan Odnowy Miejscowości Bratian dotyczy lat 2010–2017. Podstawową jego część stanowi opis zasobów wsi i tkwiącego w niej potencjału oraz możliwości organizacyjnych mieszkańców. Dzięki diagnozie stanu w ramach analizy SWOT przedstawia analizę mocnych i słabych stron, jak również szans i zagrożeń miejscowości. Określa kierunki rozwoju miejscowości Bratiana oraz wyznacza zadania polegające na poprawie jej sytuacji w poszczególnych obszarach rozwoju.

W dokumencie zaprezentowano również harmonogram realizacji projektów, system wdrażania oraz sposoby monitorowania i system komunikacji społecznej.

W pracach nad przygotowaniem niniejszego Planu uwzględniono i przeprowadzono spotkania w ramach konsultacji społecznych. W debacie wzięli udział przedstawiciele Urzędu Gminy, Sołectwa Bratian, jednostek organizacyjnych Gminy.

Obowiązek stworzenia planu wynika z zapisów Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 - służącego wpieraniu obszarów i społeczności wiejskich. Plan Odnowy Miejscowości jest dokumentem programowym, który integruje potrzeby społeczności lokalnej w zakresie ładu kulturowo – ekologicznego, społecznego, gospodarczo – infrastrukturalnego. W swoich ustaleniach bazuje na dokumentach i programach planistycznych będących podstawą polityki regionalnej zarówno na poziomie krajowym, wojewódzkim jak i powiatowym. Zgodność Planu Odnowy Miejscowości ze strategicznymi dokumentami planistycznymi jest warunkiem koniecznym jego skutecznej realizacji.

Plan Odnowy Miejscowości Bratian jest zgodny z następującymi dokumentami strategicznymi Gminy Nowe Miasto Lubawskie:

1) Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Plan odnowy miejscowości wsi Bratian wpisuje się w Plan Rozwoju Lokalnego (PRL) Gminy Nowe Miasto Lubawskie, który szereguje cele rozwoju gminy w trzech Priorytetach:

Priorytet I: Poprawa zagospodarowania infrastrukturalnego obszaru gminy

Priorytet II: Poprawa zagospodarowania w infrastrukturę społeczną obszaru powiatu

Priorytet III: Rozwój Zasobów Ludzkich

Do najważniejszych celów cząstkowych PRL należą:

1. Budowa i modernizacja urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków,
2. Budowa i modernizacja urządzeń do zaopatrzenia w wodę i poboru wody,
3. Budowa i modernizacja dróg gminnych,
4. Wprowadzenie kompleksowego systemu gospodarki odpadami,
5. Poprawa jakości powietrza oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii,
6. Kompleksowe uzbrojenie terenu pod inwestycje,
7. Budowa i modernizacja gminnej bazy kulturalnej,
8. Budowa i modernizacja gminnej bazy turystycznej,
9. Poprawa stanu lokalnej infrastruktury społecznej,
10. Stworzenie systemu aktywizacji zawodowej grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (*Plan Rozwoju Lokalnego na lata 2004-2006 oraz 2007-2013. 2004*)

2) Strategię Obszaru Lokalnego Nowe Miasto Lubawskie oraz Gminy Nowe Miasto Lubawskie i Kurzętnik.

Misja obszaru sformułowana przez autorów Strategii brzmi Ziemia nowomiejska integruje dla tworzenia:

- nowych miejsc pracy,
- ochrony środowiska,
- wzrostu wykształcenia,
- bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców,
- rozwoju turystyki i kultury.

Tabela 1

Wizja obszaru Nowe Miasto Lubawskie w perspektywie roku 2010 i dalszej

Grupa odniesienia	Treść pożądanego stanu obszaru dla grupy odniesienia
Mieszkańcy obszaru	1. Praca i mieszkanie dla każdego 2. Powszechny dostęp do edukacji, kultury i sportu

Władze samorządowe	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykształcone, komunikatywne władze o dużym autorytecie i poparciu społecznym 2. Operatywni liderzy
Przedsiębiorcy i inwestorzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pełna infrastruktura techniczna „pod inwestycje” 2. Stabilne zasady inwestowania 3. Odpowiednio wykształcone zasoby pracy
Rolnicy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wieś wielofunkcyjna 2. Pełna specjalizacja i wysoka towarowość produkcji rolnej 3. Zróżnicowane formy własnościowe gospodarstw rolnych i spółdzielni

Źródło: Plan Strategiczny obszaru lokalnego Nowe Miasto Lubawskie oraz gminy Nowe Miasto Lubawskie i Kurzętnik. 1998.Gdańsk s.23

3) Program ochrony środowiska Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Celem strategicznym, czyli misją powiatu nowomiejskiego, a więc i gmin wchodzących w jego skład, jest „Proekologiczny rozwój powiatu – działanie w kierunku osiągnięcia wysokiej świadomości ekologicznej społeczeństwa, zachowania walorów środowiskowych, krajobrazowych i przyrodniczych oraz pełna kontrola przestrzegania przepisów w zakresie ochrony środowiska i przyrody, zmierzające do osiągnięcia pozycji lidera w województwie w zakresie czynnej ochrony środowiska”.

Zadania przedstawione w harmonogramie planu wynikają bezpośrednio z zapisów Programu Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010, Programu Ochrony Środowiska Powiatu Nowomiejskiego, Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Nowe Miasto Lubawskie, Planu Strategicznego Obszaru Lokalnego miejscowości Nowe Miasto Lubawskie oraz Gmin Kurzętnik i Nowe Miasto Lubawskie, a także diagnozy stanu środowiska w gminie Nowe Miasto Lubawskie.

I tak do celów głównych planu zaliczone zostały:

- wzrost świadomości ekologicznej,
- zagospodarowanie przestrzenne uwzględniające wymogi ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu,
- ochrona ekosystemów wodnych,
- ochrona jakości wód,
- rozwój turystyki niezagrażający stanowi środowiska,
- dobry stan atmosfery,
- ochrona przyrody, bioróżnorodności i puli genowych,

- ochrona gleb przed degradacją,
- optymalna lesistość,
- racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych, materiałów i energii (*Program ochrony środowiska Gminy Nowe Miasto Lubawskie na lata 2004-2007 z perspektywą na lata 2008-2011 2004*).

4) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Plan jest również zgodny z dokumentami o znaczeniu ponadlokalnym. Są to:

- 1) Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Nowomiejskiego na lata 2004 – 2006 oraz 2007 – 2013**
- 2) Strategia Rozwoju Powiatu Nowomiejskiego na lata 2007 – 2013**
- 3) Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020**

Rys. 2. Położenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie na tle powiatu nowomiejskiego

Źródło: www.zpp.pl

Wieś Bratian położona jest ok. 5 km na północ od Nowego Miasta Lubawskiego, przy szosie w kierunku Olsztyna, w miejscu ujścia rzeki Wel do Drwęcy.

Rys. 3. Miejscowość Bratian na tle gminy

Źródło: Zbiory Urzędu Gminy Nowe Miasto Lubawskie

W świetle fizyczno-geograficznego podziału Polski miejscowość Bratian leży na Pojezierzu Chełmińsko-Dobrzyńskim, w mezoregionie Doliny Drwęcy i Garbu Lubawskiego i w mikroregionie Doliny Drwęcy i Doliny Welu.

Jej obszar znalazł się w zasięgu ostatniego zlodowacenia skandynawskiego, stąd rzeźba terenu posiada cechy charakterystyczne dla krajobrazu młodoglacjalnego. Bardzo urozmaicona rzeźba terenu jest efektem erozyjnej i akumulacyjnej działalności lądolodu.

Bratian leży u ujścia rzeki Wel do Drwęcy na wyższych poziomach terasowych doliny Drwęcy. Tutaj rozwinęła się najstarsza część wsi. W wieku XIX i XX nastąpił rozwój wsi wzdłuż drogi z Nowego Miasta Lubawskiego do Lubawy oraz w okolicy wybudowanej w latach 80. XIX w. kolei żelaznej z Brodnicy do Iławy i dworca kolejowego w Bratianie. Stara

część wsi znajduje się na poziomie 84-90 m n.p.m., natomiast najnowsza rozwinięta po zachodniej stronie od szosy NML-Lubawa wchodzi na wysoczyznę morenową położoną w stosunku do doliny Drwęcy od 10 do 50-60 m wyżej, czyli do poziomu 130 m n.p.m. Sołectwo Bratian obejmuje duży fragment doliny Drwęcy z jej pięknymi i niebezpiecznymi meandrami oraz znacznymi połaciami przylegającej do doliny wysoczyzny morenowej. W dolinie Drwęcy rozciągają się łąki, każdego roku zalewane w sezonie wiosenno-letnim i jesiennym. Wysoka woda dochodzi niejednokrotnie do zagród niżej położonych.

Klimat miejscowości Bratian nie odbiega od klimatu całego powiatu nowomiejskiego. Charakteryzuje się dużą zmiennością. Średnie temperatury wahają się ok. 7,0-7,5⁰ C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec ze średnią temperaturą ok. 17,5⁰ C, a najzimniejszym miesiącem luty (- 4,1⁰ C). Długość okresu wegetacyjnego wynosi ok.165 dni. Przeciętne wieloletnie sumy opadów wynoszą ok. 598 mm.

2.2. Rys historyczny

XVI-wieczny kronikarz niemiecki Kacper Henneberger napisał, iż Bratian został założony przez Jana z Sandomierza, który wstąpił do Zakonu Krzyżackiego i około połowy XIII wieku wybudował tu zamek. Ów Jan miał być powszechnie zwany bratem Janem i stąd mogła pochodzić nazwa Bratian. Według przekazów owemu Janowi ukazała się Matka Boska i ten na pamiątkę tego wydarzenia zbudował kościół w pobliskich Łąkach. W ten sposób ludność próbowała sobie wytłumaczyć pochodzenie nazwy miejscowości. Źródła historyczne poświadczają powstanie miejscowości dopiero w pierwszej połowie XIV wieku. Ale czy istnienie owego brata Jana mogło mieć jakieś przesłanki historyczne?

Wiele wskazuje na to, że tak. Już XIV wieczny kronikarz krzyżacki w *Chronicom terrae Prusiae* pisał „*Unde cuiusdam noblilis vir de Cracovia (...)*”, wspomina zatem jakiegoś rycerza z Krakowa. Również nasz kronikarz, Jan Długosz, pisze w swej kronice o pewnym rycerzu z Polski w szeregach krzyżackich. Miał nim być *Vidzga Gzyorsthin ex Cracovia*, Długosz pisze to pod datą 1246. Natomiast XVI wieczni kronikarze niemieccy piszą już o Janie z Sandomierza. Kraków i Sandomierz leżą w jednej dzielnicy, więc owe zapiski mogły dotyczyć tej samej osoby. Nie pochodził on zapewne z któregoś z tych miast, gdyż rycerze nie mieli zwyczaju mieszkać w miastach. Kronikarzom chodziło raczej o wskazanie dzielnicy pochodzenia Jana, czyli Małopolski.

Krzyżacy z zasady nie przyjmowali do swojego zakonu Polaków, ponieważ był to

zakon niemiecki. Robili jednak wyjątki dla rycerzy, którzy ofiarowali Zakonowi duże datki na cele zakonne. Wszystko to świadczy, że w XIII wieku Krzyżacy przyjęli do swojego zgromadzenia jakiegoś bogatego polskiego rycerza. Był to czas, gdy stosunki polsko-krzyżackie były na ogół poprawne.

Według badań księdza E. Piszczaca, około 1246 roku do zakonu przyjęto nowego zakonnika z Polski, brata Jana. Natomiast w roku 1257 książęta mazowieccy sprzedali pewne obszary ziemi w tej okolicy na rzecz kościoła katedralnego w Chełmży, przeciw temu protestowali Krzyżacy i biskup chełmiński ustąpił Krzyżakom „*znaczne działły ziemi po obu stronach Wlu do ujścia Drwęcy*” W ten sposób ujście rzeki Wel stało się od strony południowo-zachodniej najbardziej wysuniętym miejscem państwa krzyżackiego w górnym biegu Drwęcy. Wydarzyło się to za czasów mistrza krajowego Gerharda von Herzberga, który w tym samym roku objął rządy.

Właśnie tę niepodważalnie historyczną postać Herzberga łączy się z bratem Janem. W plebani nowomiejskiej do tej pory można oglądać XVIII-wieczny obraz pochodzący z klasztoru łąkowskiego, na którym znajduje się napis „*Jonannes a Sandomiria virtute nobilis et opulencia, in Ordinem Teutenicorum adsicitus; Eiusdem sumptibus Gerardus ab Herezberg (...)*”

Zapewne nowy energiczny mistrz krajowy osadził w tej strategicznej okolicy swojego człowieka. Był to właśnie ów Jan, który mógł zapewne lepiej porozumieć się z tutejszą polską ludnością. Rycerz ten założył niewielki gród. W pobliskich Łąkach na miejscu dawnej świątyni pogańskiej wzniesiono kaplicę ku czci Matki Bożej, wszak Krzyżacy byli rycerzami Najświętszej Maryi Panny.

Te okolice były wtedy zamieszkałe przez polską ludność. Prusowie mieszkali bardziej na północ, o czym świadczy prawie zupełny brak nazewnictwa pruskiego w tym terenie, zatem wszelkie nazwy miejscowe mają pochodzenie polskie lub niemieckie. G. Labuda i M. Biskup pisali: „*Autochtoniczny element polski, jak i rycerski, odegrał przeważającą rolę szczególnie w środkowej i wschodniej strefie tej dzielnicy oraz na przyległej ziemi lubawskiej i dawnej ziemi michałowskiej (...). Na ziemi chełmińskiej polskie nazwy osad utrzymywały się bez przerwy obok nadawanych im urzędowych niejako nazw niemieckich*”.

Jak udowodnił profesor Milewski z Krakowa, nazwa Bratian bez wątpienia ma polskie korzenie i powstała od słów "brat Jan", tak samo przekazują legendy i liczne źródła kościelne. Wszelkie oboczności nazwy powstały w wyniku łacińskich lub niemieckich zapisów kronikarskich. Krzyżacy zaadaptowali polską nazwę, która była prosta i do dziś nosi ona

nazwę identyczną jak w czasach średniowiecznych. W polskim nazewnictwie znane są przypadki powstania nazw miejscowości od imienia założyciela, patrona.

Miejsce ujścia rzeki Wel do Drwęcy miejscowa ludność zaczęła w końcu XIII wieku nazywać *Brat Jan*, czyli Bratian (Brat jan) od imienia dowódcy miejscowej placówki krzyżackiej. Zapewne po śmierci owego polskiego zakonnika placówka upadła, gdyż brakuje o niej danych na przełomie XIII i XIV wieku. Na początku XIV wieku Krzyżacy rozpoczęli intensywną kolonizację tych ziem zakładając liczne wsie. Powstało też między innymi Nowe Miasto.

Miejsce zwane wtedy Bratianem było doskonałe do założenia warowni, która miała strzec licznych posiadłości zakonnych na tym terenie. Pierwszy zapis kronikarski na temat miejscowości pochodzi z 1343 roku, można go znaleźć w dokumencie wielkiego mistrza Ludolfa Koniga, zapisano wtedy: „*in curia nostra Bratian*”. W tym roku Krzyżacy zaprosili dwóch braci, książąt mazowieckich, Bolesława III i Siemowita II. Bratian pojawił się w naszej historii dość nagle i od razu stał się miejscem spotkań międzynarodowych. Tu podpisano słynny traktat graniczny między Zakonem i księstwami mazowieckimi. Warto wspomnieć, że ustalenia owego traktatu w postaci granicy polsko-niemieckiej, na większości odcinków, przetrwały aż do 1945 roku. Zatem to właśnie w Bratianie ustalono najbardziej stabilną granicę w dziejach Polski!

Można przypuszczać, że już wtedy istniała tu jakaś warownia krzyżacka lub właśnie rozpoczęto budowę zamku krzyżackiego - przecież nie zapraszano by obcych władców w jakieś pustkowie. Zapewne chciano pokazać Mazowszanom świeżo zagospodarowane obszary ziemi lubawskiej, do której jeszcze niedawno mieli uzasadnione pretensje władcy Mazowsza. Krzyżacy chcieli pokazać możliwości organizacyjne swojego państwa.

Rok 1343 przyjmuje się za datę rozpoczęcia budowy zamku bratiańskiego, którego budowa trwała do 1353 roku. Jednak jeszcze na przełomie XIV i XV wieku trwały prace. Obok zamku powstał też folwark krzyżacki. Zapewne duże zasługi w budowie zamku miał wielki mistrz Henryk Dusemer, ponieważ w 1351 roku, gdy zrzekł się urzędu zamieszkał właśnie tutaj.

W tym czasie Bratian rozwijał się bardzo intensywnie. Od 1359 roku notuje się wójta bratiańskiego, a pierwszym poświadczonym wójtem był Piotr Mura. Wójtostwo to zostało przeniesione z Nowego Miasta.

Bratian upodobali sobie najważniejsi dostojnicy państwa krzyżackiego. 13 XII 1387 roku wójtem bratiańskim został Kunon von Liebestein, jeden z najważniejszych rycerzy zakonnych. Przedtem był wielkim komturem, współpracownikiem wielkiego mistrza. Jego brązową płytę nagrobną można podziwiać w kościele w Nowym Mieście, jest ona

przykładem wielkiego kunsztu ówczesnych ludwisarzy.

Poświadczonym budowniczym Bratiana był też Jakub von Rinach, wójt lęborski. Zarządcą zamku był Jakub von Heideck. Obaj pochodzili ze Szwajcarii i żyli na przełomie XIV i XV wieku, zatem jeszcze w tym czasie prowadzono tu prace budowlane.

Jeszcze przed Grunwaldem, Bratian zajmował ważną funkcję w państwie krzyżackim. W tym miejscu oprócz Królewca, Brodnicy czy Elbląga, znajdowały się główne spichlerze państwa krzyżackiego. Na początku XV wieku przechowywano tutaj większe ilości zapasów żyta niż w Gdańsku czy Toruniu.

Państwo krzyżackie podzielone było na komturie, na czele z komturami. To samo dotyczyło ziemi chełmińskiej, która była podzielona na 11 komturii, istniały tu również 3 wójtostwa (lipienieckie, rogozińskie i bratiańskie) podlegające wielkiemu mistrzowi.

Zachował się inwentarz folwarku bratiańskiego z 1379 roku. Notowano wtedy: 205 łasztów zboża, 2 rumaki, 2 konie pachołków, 12 koni pociągowych, 36 kłaczy, 36 sztuk bydła, 700 owiec, 2 kopy świń (120 sztuk), zbroje, 500 serów, 2 beczki masła, 22 połcie mięsa, 0,5 łasztu grochu. Jak widać, był to duży i zasobny folwark. Oprócz zamku i folwarku notuje się również, od 1395 roku, młyn o dwóch kołach młyńskich, od 1421 - folusz i kuźnię.

Rok 1410

Wiosną 1410 roku władze zakonne nakazały pełną mobilizację sił zakonnych. W ziemi chełmińskiej wójt Bratiana, jako jeden z nielicznych, miał obowiązek pilnowania zamku. Inni musieli się udać na miejsca koncentracji. Krzyżacy zlekceważyli obronę Bratiana, spodziewali się ataku polskiego na Pomorze Gdańskie. Jeszcze przed polską wyprawą wojenną i bitwą pod Grunwaldem, zastępca wójta bratiańskiego prosił wielkiego mistrza o wzmocnienia załogi zamkowej, dysponował zaledwie 80 żołnierzami przeznaczonymi do obrony Bratiana i Nowego Miasta.

Jednak Jagiełło nie zamierzał uderzać na Pomorze Gdańskie. Skoncentrował armię w Czerwińsku i ciągnął przez Mazowsze wprost na Malbork. Krzyżacy przypuszczali, że będzie chciał sforsować Drwęce pod Kurzętnikiem i właśnie tam wielki mistrz chciał wydać bitwę Jagielle, wszystkie siły krzyżackie skupiły się na prawym brzegu rzeki. Nawet wójt bratiański w dniu 7 lipca miał się stawić pod Kurzętnikiem.

Dnia 9 lipca 1410 roku armia polsko-litewska przekroczyła granicę krzyżacką i wkroczyła do ziemi lubawskiej. 10 lipca armia dotarła pod zamek Kurzętnik, był on obsadzony przez wojska krzyżackie. Zamek blokował przejście (brody) przez Drwęce.

Sytuację zbadał tu polski podjazd, który zabrał kilkadziesiąt koni pachołkom zakonnym. Jak pisze badacz tego okresu „*był to pierwszy kontakt wielkiej armii z nieprzyjacielem*”. Jagiełło dzięki swym wywiadowcom wiedział, że na prawym brzegu Drwęcy czekają silne oddziały krzyżackie, a sama rzeka jest zabezpieczona ostrokołami. Próba forsowania rzeki mogła zakończyć się wielką klęską, a na to liczyli Krzyżacy. Tutaj skoncentrowała się główna armia krzyżacka. „*Pod Kurzętnik wielki mistrz ściągnął także działa i żywność, głównie z zamku malborskiego. Zamierzał on bowiem dopuścić armię polsko-litewską do bagnistej ufortyfikowanej Drwęcy, a następnie ostrzelać przeciwnika z dział oraz przez piechotę z kusz i spowodować przez to zamieszanie w jego szeregach; jazda krzyżacka miała następnie dokonać reszty, tj. zniszczyć oddziały polsko-litewskie.*” W dniu 10 lipca po prawej stronie Drwęcy stała kilkudziesięciotysięczna armia krzyżacka, po lewej stronie równie liczna armia polsko-litewska. Do bitwy pod Kurzętnikiem nie doszło. Król zdecydował się na odwrót na Działdowo i Ostródę. Chytry plan krzyżacki nie powiódł się.

Po wycofaniu się Jagiełły z pod Kurzętnika w dniu 11 lipca (piątek), wielki mistrz ruszył wzdłuż Drwęcy w kierunku Bratiana. Tutaj nakazał zbudowanie 12 mostów, aby przepłynąć się na drugą stronę rzeki. W dniu następnym (12 lipca) armia krzyżacka przepłynęła się pod Bratianem i ruszyła w kierunku Lubawy. Kilka dni później doszło do wielkiej bitwy na polach Grunwaldu.

Klęska krzyżacka była tak wielka, że wiele zamków w szybkim czasie poddało się Polakom i Litwinom. Bratian przeszedł pod władzę króla polskiego w ciągu kilku dni po Grunwaldzie. Zarządcą zamku został Jan Kretkowski, otrzymał on również zamek w Kurzętniku. Jednak po nieudanym oblężeniu Malborka, Jagiełło we wrześniu wycofał się do Polski. W końcu września 1410 roku władze zakonne odzyskały Bratian i większość zamków w Prusach.

Wojny 1414, 1422 i 1454-1466.

Wojna znów dała o sobie znać cztery lata później. Wybuchł wtedy kolejny konflikt polsko-krzyżacki. Na przełomie lipca i sierpnia 1414 roku wielka armia polsko-litewska licząca około 40 tysięcy rycerzy wkroczyła na tereny państwa zakonnego w okolicach Nidzicy i Działdowa. Strona krzyżacka, pomna doświadczeń Grunwaldu, nie wyszła w pole. Plan krzyżacki przewidywał obronę zamków i niszczenie dostaw żywności dla wroga, aby go zniechęcić do dalszych działań. Jagiełło, zdając sobie sprawę z trudności w zdobyciu zamków krzyżackich, próbował wpłynąć na poddanych zakonnych, aby ci wywarli presję na władze

zakonne i skłonili je do ustępstw terytorialnych. Król wysyłał listy do bogatych miast pruskich. W tej wojnie król ominął bagnistą rzekę Drwęce i wkroczył do Prus w kierunku na Nidzicę i maszerował na północ. By „zmiękczyć wroga” wydzielono z głównej armii część wojsk, które stawiły się pod pobliskim Kurzętnikiem, zamkiem dóbr kapituły chełmińskiej w tym rejonie. Na wezwanie oblegających obrońcy otworzyli bramy. Mieszkańcy Kurzętnika mieli przyrzeczenie bezpieczeństwa. Jednak Kurzętnik został obrabowany i spalony, *„znaczne rabunki miały też miejsce w okolicznych wsiach biskupich”*. Zniszczenia nie ominęły też wsi zakonnych i prywatnych, większość miejscowości w tej okolicy doznała licznych strat. Po odejściu wojsk polskich władze zakonne skrupulatnie wyceniły szkody poszczególnych wsi. Co ciekawe, źródła nie notują zniszczeń w folwarku bratiańskim, czyżby bliskość zamku odstraszyła najeźdźców?

W 1422 roku wybuchła kolejna wojna polsko-krzyżacka. W dniu 1 sierpnia wojska polsko-litewskie wyszły z pod Lidzbarka i zbliżyły się do Lubawy idąc wzdłuż prawego brzegu rzeki Wel. W pobliżu Lubawy król chciał stoczyć bitwę z wojskami krzyżackimi, które stały tam pod wodzą wielkiego marszałka Zengera, lecz wielki marszałek wobec licznej armii polsko-litewskiej zrezygnował ze stawienia oporu i wycofał się do linii Drwęcy zatrzymując się w Bratianie. Na drodze armii Jagiełły i Witolda była jeszcze Lubawa. W dniu 2 sierpnia armia królewska podeszła pod Lubawę, którą chciano zdobyć, lecz brakowało dział. W tym samym dniu wielki marszałek przeprowił się pod Bratianem przez Drwęce i zniszczył mosty pontonowe na rzece, żeby utrudnić przeprawę. Po przejściu na drugą stronę rzeki wojska krzyżackie uległy rozproszeniu. Wojska te zebrane z rycerstwa pruskiego miały obowiązek służenia tylko przez 4 tygodnie, a ten okres właśnie mijał. Dodatkowo brakowało zapasów żywnościowych i rycerstwo, obserwując defensywę dowództwa, zaczęło ulegać panice.

Jagiełło i Witold widząc, że wojska krzyżackie uległy rozproszeniu, zwinęli obóz pod Lubawą i 7 sierpnia podeszli pod Bratian rozkładając się obozem poniżej Bratiana nad Drwęcą. W zamku znajdowała się załoga krzyżacka. Krzyżacy próbowali opanować brody na Drwęcy, lecz Polacy bez trudu opanowali przejścia, ponieważ z powodu suszy stan wody był bardzo niski. Jeszcze tego samego dnia armia polsko-litewska przeprowiła się przez rzekę. Na prawym brzegu Drwęcy rozłożył się obóz królewski. Stąd Jagiełło wysłał list do wielkiego mistrza Rusdorfa, chcąc go nakłonić do zaniechania dalszej walki. List został "poparty" licznymi zagonami polskimi, które niszczyły i paliły wsie w tej okolicy. Armia polsko-litewska stała pod Bratianem przez kilka dni, dokonując wielkich zniszczeń.

Nie było możliwe zdobycie Malborka, ani nawet umocnionego Bratania. Król jednak zdecydował się na obleganie niektórych zamków w ziemi chełmińskiej. W tym celu nakazał

wybudowanie wielu mostów na Drwęcy, którymi miano dostarczyć działa do oblężeń. Wojska polskie i litewskie w sierpniu i wrześniu 1422 roku spaliły liczne wsie w ziemi chełmińskiej w celu nakłonienia wielkiego mistrza do zawarcia pokoju. Większa część ziemi chełmińskiej została spustoszona. Jesienią 1422 roku podjęto rokowanie pokojowe i wojna się skończyła.

W 1440 roku w Kwidzynie szlachta państwa krzyżackiego utworzyła związek „Ziemia i Miasta”, znany później jako Związek Pruski. Należała do niego cała szlachta pruska, tylko rycerze z okolic Bratiana nie przystąpili do związku, gdyż sprzyjali Krzyżakom. Być może było to spowodowane jeszcze niedawnymi wspomnieniami o polskich napadach na wsie w tej okolicy.

W 1454 roku wybuchło w państwie krzyżackim powstanie. Prawie wszystkie zamki i warownie znalazły się w rękach powstańców, którzy zwrócili się o pomoc do króla polskiego. Rycerze z ziemi chełmińskiej przejęli również zamek bratiański. W 1456 roku król Kazimierz Jagiellończyk nadał starostwo bratiańskie Janowi Trzasce. Jednak zamek nie pozostawał długo w polskich rękach. Jedne źródła podają, że w czasie, gdy Trzaski nie było w zamku, zdobyli go Krzyżacy. Inne piszą, że *przez przekupstwo, gdy dowódca zamku nie był przytomny, dostał się w ręce nieprzyjaciół.*

W czasach Rzeczypospolitej (1468-1772)

W 1466 roku zawarto II pokój toruński. W chwili jego zawarcia w Nowym Mieście i Bratianie stały zaciężne załogi krzyżackie. Krzyżacy byli im winni sporo pieniędzy, więc nie chcieli się wycofać i oddać zamków na rzecz Polski. Polacy mieli natomiast w swym ręku zamek w Nidzicy, który na mocy pokoju miał wrócić do Krzyżaków. Dopiero w sierpniu 1468 roku, po spotkaniu króla polskiego i wielkiego mistrza ustalono, że Polska zwróci Nidzicę, a Krzyżacy Nowe Miasto i Bratian. Wielki mistrz zapłacił komendantom zamków po 400 guldenów węgierskich i uzgodnił spłatę reszty w ratach. W dniu 13 XII 1468 roku zaciężne wojska krzyżackie opuściły Bratian. Jego komendantem został Adam Wilkanowski z Wyszogrodu, dzielny rycerz wojny 13-letniej, który do tej pory zarządzał zamkiem w Nidzicy (Nibork). Wtedy dopiero Bratian włączono do państwa polskiego na okres ponad 300 lat.

Adam Wilkanowski był nie tylko komendantem zamkowym. W 1472 roku został mianowany pierwszym królewskim starostą bratiańskim, a urząd ten mieli też sprawować jego potomkowie. Starosta zarządzał majątkiem królewskim w tej okolicy, było to starostwo niegrodowe. Oznacza to, że starosta miejscowy nie miał uprawnień sądowych wobec ludności szlacheckiej, nie było tu również urzędu grodzkiego, oprócz Bratiana do starostwa

wliczano okoliczne wsie królewskie (poprzednio należące do państwa zakonnego).

Adam Wilkanowski pełnił swój urząd do chwili śmierci, czyli do 1490 roku. W kościele w Nowym Mieście znajduje się grobowiec Wilkanowskiego oraz jego żony. Na mocy przywileju królewskiego kolejnym starostą został syn Adama, Maciej Wilkanowski. Maciej Wilkanowski jako starosta znany był od 1498 roku, zmarł w 1508 roku. Kolejnym starostą został Zbigniew Wilkanowski, syn Adama i brat Macieja, ożenił się z Anną Sokołowską, był starostą w latach 1508-1520. Po jego śmierci starostą został kolejny brat, Krystyn Wilkanowski, sprawował urząd w latach 1520-1521. W 1521 roku z Anną Wilkanowską, wdową po Zbigniewie ożenił się Jan Wiećwiński i to właśnie on został kolejnym starostą w latach 1522-1534.

Siedzibą starostów bratiańskich był zamek zbudowany przez Krzyżaków. Zamek ten, według zachowanych relacji, miał składać się z głównego zamku (domu konwentowego) na rzucie kwadratu z dziedzińcem pośrodku i okrągłymi wieżami na narożach, *był otoczony murem, fosą i parchamem o nieregularnym przedzamczu, które przylegało do kasztelu głównego od północy i wschodu przystosowane terenowo do linii biegu Drwęcy. Wejście na podzamcze broniła masywna wieża okrągła. Kaplica zamkowa wsparta na jednym słupie, jeszcze w XVII wieku mieściła gotycki ołtarz św. Katarzyny, zapewne z XIV wieku.*

Kolejne lata historii Bratiana to czas dominacji rodziny Działyńskich. Mikołaj Działyński za zasługi wojenne otrzymał od króla prawo wykupienia starostwa od Elżbiety Wilkanowskiej, córki Zbigniewa Wilkanowskiego. Przeciwny temu był starosta Wiećwiński, w związku z tym Działyński doprowadził do małżeństwa swojego syna Jana z Elżbietą Wilkanowską. Mikołaj Działyński sprawował urząd starosty w latach 1534-1535. Następnie przekazał je synowi.

Jan Działyński, syn Mikołaja i Magdaleny z domu Fogler i mąż Elżbiety w Wilkanowskich, sprawował urząd w latach 1535-1582. W 1550 roku uzyskał od króla przywilej dziedzicznego posiadania starostwa bratiańskiego w rodzinie Działyńskich (co było wbrew obowiązującemu prawu). Był przeciwnikiem szybko rozwijającego się ruchu reformackiego, ale nie był fanatykiem. Na sejmie w 1573 roku głosował za Henrykiem Walezym, potem opowiedział się po stronie Habsburgów, dopiero w 1576 roku poparł Stefana Batorego. Od 1551 roku był wojewodą pomorskim, w 1556 roku został wojewodą chełmińskim, należał do czołowych postaci ziem pruskich. Z małżeństwa z Wilkanowską miał czterech synów. Zmarł w 1583 roku.

Za czasów Jana Działyńskiego przeprowadzono pierwsze w Rzeczypospolitej lustracje dóbr królewskich (lata 1564-1565). Zachował się do naszych czasów szczegółowy opis

zamku bratiańskiego. Na jego podstawie można odtworzyć wygląd zamku z czasów XVI wieku. Lustratorzy podali, że Bratian „*leży w dole, między rzekami Drwęczą, Sputną (?) a Bluchem(?), też niemłą rzeczką*”. Na podzamczu były stajnie i murowana stodoła, tę część zwano *Wierzchniówką*, natomiast wysoki zamek zwano *Kempa*. Dużą zamkową salę zdobiło 7 okien z witrażami przedstawiającymi herby Polski, Litwy, Działyńskich, króla Zygmunta Augusta i królowej Katarzyny Habsburskiej. Gotycka kaplica miała sklepienie palmowe oparte na jednym słupie. Jeden z dwóch ołtarzy był tryptykiem gotyckim z obrazem św. Katarzyny.

W tym czasie Bratian był niewielką miejscowością, nie był wsią tak jak na przykład Radomno, czy Lekarty. Spis podatkowy z 1570 roku przekazuje, że wokół zamku mieszkało 10 rodzin zagrodników (ubodzy chłopci), płacili oni po 2 grosze podatku. Znajdowały się tu również 2 karczmy oraz młyn o trzech kołach młyńskich. Była to zatem bardzo niewielka wioska, zamieszkała przez kilkanaście rodzin, zagrodnicy pełnili różne funkcje zamkowe, zapewne pewna ich część mieszkała na zamku (stajenni, służba itp.). Warto wspomnieć, że w XVI wieku w Bratianie notowano szkołę parafialną.

W XVI wieku wzrosła rola Działyńskich, starostów bratiańskich. Wielu z nich piastowało ważne urzędy państwowe (wojewoda). Starostwo obejmowało duży obszar, przywilej Zygmunta Augusta dla Jana Działyńskiego wymienia w jego składzie wsie: Bratian, Nowe Miasto, Szwarcenewo, Mózgowo, Kiełpin, Nawra, Nowy Dwór, Chrośle, Skarlin, Wawrowice, Wonna, Jamielnik, Radomno, Lekarty, Krotoszyny i Kuligi.

Wśród synów Jana Działyńskiego był Mikołaj urodzony w 1540 roku. Jako syn wojewody chełmińskiego uzyskał staranne wykształcenie w Niemczech, przebywał też na dworze biskupa warmińskiego. Studiował również w Padwie, zwiedził Zachodnią Europę. W młodym wieku wybierano go na posła. 4 VII 1582 roku ojciec odstąpił mu starostwo bratiańskie, a w 1584 roku został po ojcu również wojewodą chełmińskim. Był żarliwym katolikiem. To właśnie on, wraz z żoną Katarzyną z Dulskich, ufundował w Nowym Mieście kaplicę pod wezwaniem św. Krzyża. Po śmierci (24.11.1604 roku) został pochowany właśnie w tej kaplicy, gdzie kunsztowny nagrobek z czerwonego i czarnego marmuru można podziwiać do dziś.

Po śmierci Mikołaja Działyńskiego starostwem bratiańskim zarządzała Katarzyna z Dulskich, wdowa po Mikołaju. Za zgodą królewską, w dniu 19 III 1613 roku, kolejnym starostą został Paweł Jan Działyński, syn Mikołaja i Katarzyny. Szlachta wybierała go na posła ziemi chełmińskiej, potem był senatorem. W 1630 roku był wojewodą pomorskim. Paweł Jan Działyński zajmował się intensywnie gospodarką starostwa. Wytwarzano tu

w dużych ilościach piwo i wódkę, które sprzedawano w Nowym Mieście, ze szkodą dla tamtejszych rzemieślników. Działyński próbował też walczyć z monopolem Gdańska, na dużą skalę wykorzystywał Drwęce do spławu zboża. Podobnie jak jego przodkowie był gorliwym katolikiem. W 1624 roku sprowadził do Nowego Miasta zakonników, którzy później osiedli w Łąkach. Jako fanatyk katolicki „był postrachem dla innowierców”. Ożenił się z Jadwigą Marianną Czarnkowską. Zmarł w wieku 49 lat, pochowany jest w rodzinnej kaplicy w Nowym Mieście. Za jego czasów miała miejsce wojna ze Szwecją (1626-1629), która spowodowała wielkie zniszczenia w Bratianie, Nowym Mieście i kolicznych wioskach.

Po śmierci Pawła Jana, starostwo przejęła jego żona Jadwiga Maria, która od 1631 roku miała królewskie przyrzeczenie dożywocia na tym majątku. Następnie, w 1644 roku, starostą został Adam Działyński, syn Pawła Jana Działyńskiego. Jego życie przypadło na trudny okres licznych wojen. Uczestniczył w wojnie ze Szwecją (potop szwedzki), bronił Malborka. Następnie walczył pod komendą Jerzego Lubomirskiego. Szczególnie odznaczył się w czasie walk w Prusach. Własnym kosztem wystawił w tej wojnie chorągiew. Następnie walczył w wojnie z Moskwą i tam również wystawił własną chorągiew husarską. W październiku 1660 roku został śmiertelnie ranny w bitwie pod Cudnowem. Przed śmiercią wyraził życzenie, by pochować go w klasztorze w Łąkach w habicie Św. Franciszka.

W 1664 roku przeprowadzono dokładną lustrację dóbr królewskich, zapisano wtedy:
ZAMEK BRATIAŃSKI: Między dwiema rzekami, z jednej strony Drwą, a z drugiej Well rzeczonemi, od krzyżaków założony ten zamek, murem na koło obwiedziony, do którego były dwie bramie, teraz tylko jedna, z drugą jeszcze podczas pierwszej wojny zawalono [1626-1629 wojna ze Szwecją]. W pierwszym murze z przyjazdu po lewej ręce jest stajnia murowana, trochę dalej spichlerz w drzewo murowany, po drugiej stronie przy murze są dwa budynki dla sług i czeladzi zamkowej, poprawy potrzebują. W samym dziedzińcu, który okopem murowany obwiedziony naprzód kaplica krzyżacka na dole murowana i różnych sklepów na około nie mało. Na górze także na koło izdeb wielkich i pokojów kilka, drugie barzo podczas wojny terażniejszej zrujnowane, drugie już po wojnie do wczesnego pomieszkania sporządzone i naprawione. Przy samym dziedzińcu jest budynek drewniany, gontami nakryty przez nieboszczyka jnci pana Pawła Działyńskiego, wojewodą pomorskiego zbudowany ze trzema pokojami i inszemi gmachami i budynkami, które dalej za tym budynkiem są wystawione. Zamek wszytek dachówką nakryty, która, jest po części nadpsowana, poprawy potrzebuje,

PODZAMCZE BRATIAŃSKIE: Na podzamczu bratiańskim jest chałup 10, w których różni ludzie na posługę dworską mieszkają, czynszów żadnych nie płacąc, bo też ról nie mają,

tylko ogrody. Z tych jeden Jan Rucki, Karczma jedenasta, w której pańskie piwo szynkują. Czynszu żadnego karczmarz nie płaci,

Młyn. Podle zamku jest młyn na rzece, Well nazwanej, o trzech kołach, dwie mączne, a trzecie słodowe, gdzie mieszczanie Nowomiejscy wszelkie zboża i słydy mielać powinni. Młynarz doroczny w nim mieszka, trzecią macę sobie bierze, a dwie do zamku oddaje, z których temi czasy przy zniszczeniach wsiach nie dostaje się na stronę zamkową tylko żyta korcy 90 (...) Wieprzów do roku karmi 4, które się na wychowanie obracają.

TARTAK. Zaraz przy młynie jest tartak na tejże rzec co i młyn o jednej pile, na którym na zamkową potrzebę deski rzeżą, a gdy obcy trą drzewo, to pilarzowi dostaje się grosz jeden od razu, a na zamek groszy cztery odbierają. Co zaś nad zamkową potrzebę desek zostaje, do sprzedają. Który prowent uczynić może, jaki i przeszłego roku wzięto za deski florenów 60.

FOLUSZ. Z drugiej strony rzeki na tejże wodzie Jest folusz siekiennicki o dwóch stępach w którym knapi z Nowego Miasta sukna folują (...).

FOLWARK BRATIAŃSKI FLOWO nazwany. Niedaleko od zamku nad rzeką Drwęcą jest folwark zbudowany, przy którym pomieszkania urzędnicze i stodoły o czterech bojowiskach. W folwarku głównie uprawiano żyto, jęczmień, owies i groch.

Jak widać, wioska wokół Bratiana była nieduża, a zamek należało remontować. W 1682 roku w tej wsi notowano 106 mórg zamieszkałych przez kmieci, mieszkało tu również 6 zagrodników, 7 karczmarzy, notowano też młyn.

Synem Adama był Tomasz Działyński, który był starostą od 1688 roku. Uczył się w Braniewie, potem dokszałcał się sam. W 1681 roku wybrano go posłem ziemi chełmińskiej. Należał do grona dobrych mówców i zręcznych taktyków parlamentarnych. Uzyskał od króla jeszcze wiele innych dóbr królewskich, został też podskarbisem pruskim w 1694 roku. Jednak nie sprawdził się na tym stanowisku (duży deficyt). Po śmierci Jana III Sobieskiego szlachta wybrała go wojewodą chełmińskim. Prusy Królewskie poparły kandydata francuskiego, ale po wejściu wojsk saskich, Działyński poddał Malbork i odstąpił od Francuzów. Nowy król, August II Sas, oddał Działyńskiemu komendę wojsk królewskich w Prusach. Występował on podczas III wojny północnej jako sojusznik Sasów. Z racji licznych obowiązków państwowych nie zarządzał osobiście starostwem, w latach 1696-1705 burgrabią bratiańskim (zarządcą) był Kazimierz Ziemecki, który później został dzierżawcą starostwa. W latach 1709-1714 dzierżawcą był Jan Zembrzuski, Działyński posiadał na to odpowiednie pozwolenia królewskie.

Jednak Tomasz Działyński czuł się związany z tymi ziemiami. Ostatnie dni spędził w klasztorze w Łąkach, przyjął ostatnie namaszczenie i tam został pochowany w maju 1715

roku.

Po śmierci Tomasza Działyńskiego zarząd starostwa objęła wdowa po nim, Teresa, która następnie odstąpiła starostwo swemu zięciowi, Michałowi Zamoyskiemu. Zamoyski pełnił tę funkcję w latach 1715-1720, jednak w latach 1716-1720 Bratiana dzierżawił niejaki Wojciech Szynych.

Jak przekazują źródła w XVII wieku *„Zamek był utrzymywany w jak najlepszym stanie; nawet stara kaplica krzyżacka zachowała się, w której zwykle co dzień jeden z o.o. reformatów łąkowskich przychodził odprawiać mszę świętą.* Sytuacja zmieniła się w XVIII stuleciu, kolejni starostowie mniej dbali o to starostwo, często je dzierżawili, nie mieszkali tutaj. Można przypuszczać, że zaczął się okres upadku zamku jak i folwarku bratiańskiego. Jeszcze w 1732 roku zamek był w dobrym stanie, jednak jedna z czterech baszt nie miała ówczesnie dachu.

W czasie wojny siedmioletniej okolice Bratiana często stawały się miejscem przemarszów wojskowych obcych wojsk, chociaż Rzeczpospolita nie brała w niej udziału. W 1757 roku wojska rosyjskie zajęły całe Prusy Królewskie, w dniu 12 marca 1758 roku wkroczyły również do Bratiana.

W latach 1723-1742 starostą bratiańskim był Jan Ansgary Czapski (1699-1742), jeden z wielkich posiadaczy ziemskich ziemi chełmińskiej, syn kasztelana chełmińskiego. Ożenił się z Teresą z Zamoyskich i przez te koligacje wszedł w posiadanie starostwa. Należał do zwolenników dynastii saskiej, za usługi oddane tej dynastii został mianowany podskarbinem wielkim koronnym. Dbał o rozwój dochodów państwa, głównie z ceł, był krytykowany przez wielkie miasta pruskie. Należał do czołowych osobistości ziem pruskich. Pochowano go w klasztorze w Łąkach Bratiańskich: Zostawił wielki majątek obliczony na 1 milion złotych. Z małżeństwa z Zamoyską miał trzy córki: Marię, Annę i Brygidę.

Rodzina Czapskich nie chciała, by tak wielki majątek przeszedł w obce ręce, więc córkę Marię wydano, jeszcze za życia ojca, za męża za przyrodniego brata Jana, Tomasza Czapskiego (z drugiego małżeństwa ich ojca). W ten sposób majątek został w rodzinie, a król w 1742 roku zgodził się na przejęcie starostwa właśnie przez Tomasza Czapskiego (1711-1784), zdarzyło się to 16 VIII 1742 roku (Jan Ansgary zmarł w październiku 1742). Ten nowy starosta był ostatnim starostą bratiańskim. Tomasz Czapski niewiele przebywał w Brataniu. Mieszkał w Gdańsku, gdzie miał duży dom, w którym gromadził wielką kolekcję obrazów i rycin (po połączeniu z biblioteką Krasieńskich stała się ona podstawą muzeum im. Krasieńskich w Warszawie). Był znawcą sztuki, jednak zapamiętano go jako awanturnika i piniacza. Szczególnie w młodym wieku znany był z okrutnego traktowania poddanych

chłopów, szlachty i Żydów.

W 1772 roku w wyniku I rozbioru Polski ziemia chełmińska przeszła na własność Prus. Przysięgę na wierność królowi pruskiemu składał w imieniu Czapskiego dzierżawca Bratiana, Mateusz Jeżewski.

Pod zaborem pruskim

Po rozbiorze Polski zamek niszczał. Według przekazów, zakonnicy reformacji w 1785 roku rozebrali go i użyli cegły do budowy nowego kościoła w Łąkach. Jednak nie wszystko uległo zniszczeniu. Bratian stał się majątkiem rządowym. Była tu wieś i folwark, notowano również młyn, tartak i folusz. Cała osada liczyła 34 dymy (domy mieszkalne).

W latach 1778-1790 kaplica zamkowa służyła jako miejsce nabożeństw ewangelickich.

W lutym 1807 roku przez Bratian przemaszerowały wojska francuskie pod wodzą marszałka Bernadotte wycofujące się przed wojskami rosyjskimi. Wojska te stacjonowały wcześniej w okolicach Lubawy, czyniąc tam wielkie spustoszenie. Francuzi po przejściu mostu w Bratianie spalili go.

Po klęskach wojsk pruskich w wojnach z Napoleonem państwo pruskie rozpoczęło wielkie reformy. Podjęto reformy agrarną, 9 X 1807 roku zniesiono poddaństwo chłopów (*od 1. Marcina 1810 będą tylko ludzie wolni*), umożliwiono chłopom i mieszczanom zakup ziemi. Na początek dano wolność, ale głównym problemem była własność ziemi. W 1811 roku umożliwiono uwłaszczenie ziemi, jednak w wyniku nacisków bogatych właścicieli ziemskich (junkrów) reforma stawała coraz mniej korzystna dla chłopów. Ustalono, że będą oni mogli posiadać dziedzicznie ziemię, jeżeli oddadzą 1/3 ziemi na rzecz właścicieli ziemskich. W 1816 roku bardziej ograniczono grupę chłopów podlegających uwłaszczeniu. Musieli oni posiadać gospodarstwa już przed 1763 rokiem i mieć przynajmniej jednego konia. Reformę wykonywano bardzo długo, aż do połowy lat sześćdziesiątych XIX wieku. W efekcie wielu chłopów utraciło swoją ziemię - albo oddali jej część na rzecz panów, albo musieli zapłacić odszkodowanie panu za przejście ziemi na ich własność. Powodowało to zmniejszenie się obszarów pozostających w rękach chłopów. Na ziemiach dworskich pan zachowywał wszelkie uprawnienia policyjne „*osobne ustawy dla służby folwarcznej uzależniły ją całkowicie od pracodawców*”.

Folwark bratiański przez wiele lat stanowił własność rządową, pobliska wieś została uwłaszczona. Jak przekazują źródła, zakonnicy nie rozebrali całego zamku w końcu XVIII

wieku: "rozbiórka zamku postępowała dość wolno, a jeszcze w roku 1829 jeden z budynków zamkowych mieścił zarząd domen. Później sprzedanie ruin w ręce prywatne przyspieszyło ich rozbiór. Jeszcze w roku 1882 była zachowana zachodnia część muru i jedna z baszt do wysokości 6 metrów. W 1887 zaczęto rozbiórkę reszty ruin a dokończono jej w czasie wojny (I wojna światowa). Obecnie są tylko ślady po zamku, na którego miejscu stoi piętrowy młyn (...).

W 1865 roku folwark bratiański (1 935 mórg) kupił od rządu Florian Różycki. W 1880 roku cały Bratian obejmował obszar 3 740 mórg. Mieszkało tutaj 730 osób, wśród których było 561 katolików i 169 protestantów. Bratian stanowił wraz z Łąkami gminę wiejską, w 1885 roku liczącą 1 013 osób. W latach 80. XIX wieku wybudowano tu linię kolejową z Brodnicy do Hawy.

Latem 1914 roku wybuchła I wojna światowa. W sierpniu tego roku wojska rosyjskie zajęły wschodnią część obecnej gminy. Mieszkańcy uciekali przed nimi w panice, zanotowano, że cała droga z Bratiana do Nowego Miasta pełna była uciekinierów. Nocą ludzie spali w rowach.

Na szczęście później nie było tu już działań wojennych. Po I wojnie dawna ziemia chełmińska została włączona do państwa polskiego. Miejscowość należała odtąd do powiatu lubawskiego i województwa pomorskiego.

Podczas spisu powszechnego w 1921 roku we wsi notowano 90 domów, 24 inne budynki mieszkalne oraz 922 mieszkańców. Większość z nich (799 osób) deklarowała wiarę katolicką, 119 ewangelicką, 2 osoby inną wiarę protestancką, a pozostałe 2 mojżeszową. Pod względem narodowościowym 995 osób podało narodowość polską, 111 niemiecką i 1 żydowską. W pobliżu wsi notowano też osadę Bratian stacja kolejowa z 2 budynkami i 20 mieszkańcami. Wszyscy byli katolikami i Polakami.

Miejscowości: Bratian, Bratian stacja kolejowa i osada Łąki stanowiły osobną gminę wiejską.

Kolejny spis powszechny z 1931 roku notował w Bratianie 152 domy i 1 239 mieszkańców.

Księga Adresowa Polski z 1929 roku informuje, że głównymi posiadaczami ziemskimi byli: Jan Łukaszewski (57 ha), Karol Schneider (60 ha) i Jakub Zemke (56 ha). Gorzelnia należała do Szymańskiego. Kowalem był P. Mądrzycki. Młyny należały do E. Kastrawy i K. Schneidera. Rzeźnikiem był B. Chudziński, stolarzem T. Leitz. Akuszerką była Agnieszka Laskowska. Zajazdy należały do L. Karczewskiego, B. Rosenberga i M. Vettera.

Opis z czasów tuż przed wybuchem II wojny światowej podaje, że wieś zbudowana była w kształcie wielodrożnicy, leży w dolinie Drwęcy w miejscu gdzie do niej uchodzi rzeka Wel. Strome do 60 metrów wysokości stoki doliny sprawiają wrażenie wysokich wzgórz. Na południowym wschodzie rozciągają się lasy należące do folwarku Tylice. (...), szereg domów piętrowych nadaje wsi charakter miasteczka. Obszar ok. 750 ha, gleby gliniaste i piaszczyste. Samodzielne gospodarstwa rolne włościańskie. Młyn wodny na rzece Wli, przy jej ujściu do Drwęcy, zatrudnia 8 mężczyzn. Kilkunastu rzemieślników, kilka sklepów, na targi i jarmarki ludność jeździ do Lubawy i Nowego Miasta. W Bratianie działała ówczesnie 5 klasowa szkoła powszechna z 4 nauczycielami.

Od połowy lat trzydziestych XX wieku zmieniono stary, jeszcze niemiecki, ustrój samorządu lokalnego. W latach trzydziestych w Bratianie miały swoją siedzibę władze gromady wiejskiej Bratian obejmującej miejscowości: Bratian wieś i stacja kolejowa, wieś Kaczek, osadę Łąki, folwark Mszanowo, osadę Mszanowo i leśnictwo Tylice. W sumie w tej gromadzie mieszkało 1 350 osób.

Przed wybuchem II wojny światowej w Bratianie miała swoją kwaterę kompania rezerwistów (ok. 60 żołnierzy). Jej dowódcą został w lipcu 1939 roku Władysław Bekierski. Kompania wzięła udział w kampanii wrześniowej.

Rozwój Bratiana został przerwany przez wybuch II wojny światowej.

Rys. 4 Okolice Bratiana na mapie wojskowej z 1930 r. skala 1:100000

Źródło: Zbiory Urzędu Gminy Nowe Miasto Lubawskie

2.3. Funkcja miejscowości

Bratjan jest wsią typu wielodrożnicy rozmieszczoną głównie wzdłuż drogi krajowej nr 15 Inowrocław -Toruń - Ostróda. Długość drogi krajowej na terenie miejscowości to ok. 4 km. Dogodne połączenie drogowe z ościennymi miastami sprzyja rozwojowi tej wsi.

Rys. 5. Bratian z lotu ptaka

Źródło: Zbiory Urzędu Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Bratian to wieś, która pełni przede wszystkim funkcje mieszkalne i rolnicze.

- **funkcja mieszkalna** – przeważa zabudowa jednorodzinna, brak jest typowych bloków.
- **funkcja rolnicza** – część mieszkańców prowadzi własne rodzinne gospodarstwa rolne ;
- rozwijająca się **funkcja turystyczna** – z uwagi na atrakcyjne położenie (bliskość lasów i jezior, rzeka Drwęca i Wel) oraz walory przyrodnicze wieś ma ogromny potencjał do rozwoju turystyki wiejskiej – w szczególności agroturystyki).

2.4. Rolnictwo, użytkowanie gruntów

Bratian podobnie jak cała Gmina Nowe Miasto Lubawskie, należy do słabo uprzemysłowionych rejonów województwa warmińsko - mazurskiego.

Podstawę działalności gospodarczej stanowi rolnictwo małe i średnio obszarowe. Znajdują się tu 70 gospodarstwa rolne, które łącznie zajmują powierzchnię 730,1073 ha fizycznych. W

strukturze obszarowej gospodarstw rolnych dokładnie 50 % stanowią gospodarstwa małoobszarowe do 5 ha. Gospodarstwa duże powyżej 15 ha stanowią niewiele ponad 24 % ogólnej liczby gospodarstw w Bratianie, ponad 25 % stanowią gospodarstwa o powierzchni z przedziału od 5 do 15 ha. Przedstawia to poniższa tabela.

Tabela 2

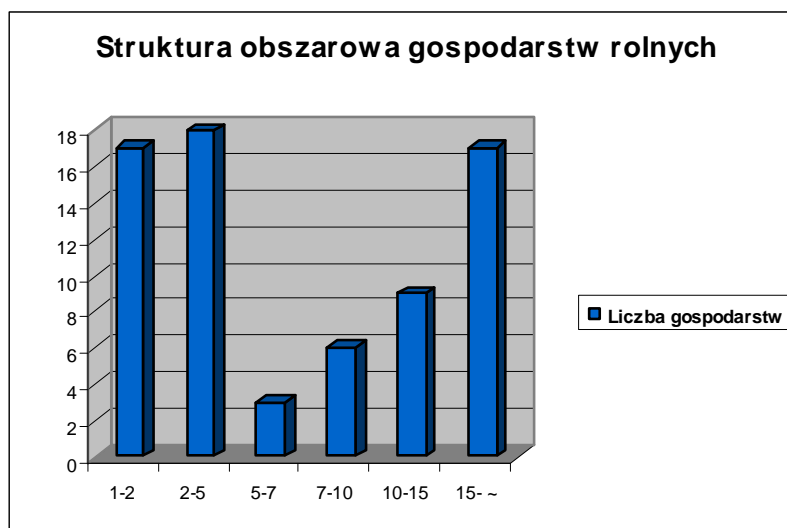
Struktura obszarowa gospodarstw rolnych

Miejscowość	Powierzchnia gospodarstwa w ha	Liczba gospodarstw	Razem powierzchnia w ha
1	2	3	4
Bratian	1-2	17	20,8927
	2-5	18	55,9630
	5-7	3	16,8760
	7-10	6	53,0140
	10-15	9	117,3026
	15- ~	17	466,0590
	Razem	70	730,1073

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy, stan na dzień 04.01.2010 r.

Jak łatwo zauważyć najwięcej gospodarstw rolnych tj. 18 mieści się w przedziale od 2 – 5 ha. Drugą grupą, co do wielkości gospodarstw stanowią gospodarstwa najmniejsze i największe. Liczba takich gospodarstw równa jest 17. Najmniejszą grupę natomiast stanowią gospodarstwa w przedziale od 5 do 7 ha i są to zaledwie 3 gospodarstwa.

Szczegółową strukturę wielkościową gospodarstw rolnych w miejscowości Bratian przedstawia poniższy rysunek.

Rys. 6. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych

Źródło: Opracowanie własne.

W związku z tym, iż najmniejszą jednostką w ewidencji gruntów jest obręb poniższe dane zastały przedstawione dla obrębu Bratian, a nie dla samej miejscowości Bratian. W skład obrębu Bratian wchodzi takie miejscowości jak: Bratian, Kaczek, Mszanowo, Łąki Bratiańskie.

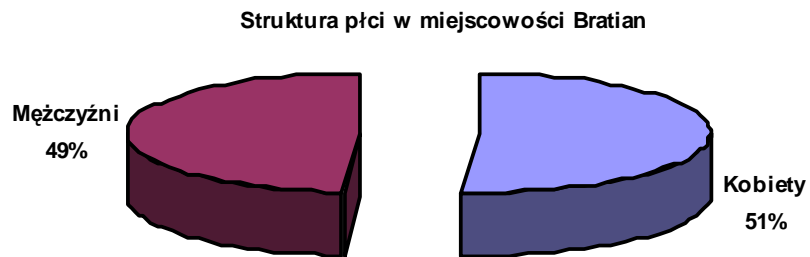
Obręb Bratian zajmuje powierzchnię 2085,12 ha. (tj. 15,12 % powierzchni gminy). Użytkowanie gruntów miejscowości według stanu na dzień 04.01.2010 roku przedstawia się następująco:

- powierzchnia użytków rolnych – 935,64 ha (tj. 44,87 % ogólnej powierzchni obrębu).
- powierzchnia lasów – 906,28 ha (tj. 43,46 % ogólnej powierzchni obrębu),
- pozostałe grunty i nieużytki 243,20 ha (tj. 11,66 % ogólnej powierzchni obrębu).

Wśród użytków rolnych dominują grunty orne 767,68 ha, pastwiska 72,21 ha i łąki 70,34 ha. Sady natomiast zajmują tylko 0,71 ha. Grunty rolne zabudowane stanowią 24,70 ha.

2.5. Ludność

Na dzień 31.12.2009 roku wieś Bratian zamieszkiwało 1465 osoby (zameldowanie stałe i czasowe) z czego 747 to kobiety, 718 to mężczyźni, co stanowi 17,57 % mieszkańców Gminy Nowe Miasto Lubawskie. Kobiety stanowią 51 %, mężczyźni natomiast 49 % ogólnej liczby mieszkańców miejscowości.

Rys. 7. Struktura płci w miejscowości Bratian

Źródło: Opracowanie własne.

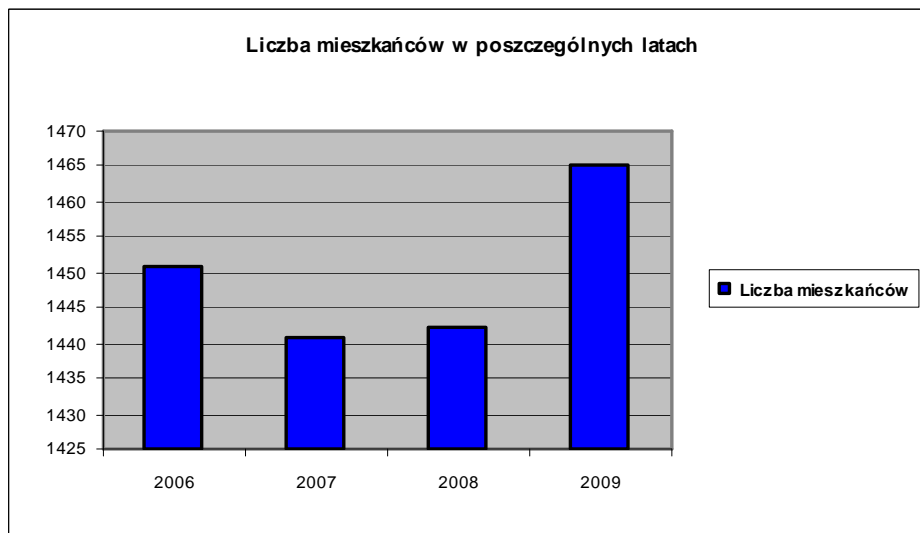
Liczba mieszkańców na przełomie ostatnich 4 lat zmieniała się nieznacznie:

Tabela 3

Liczba mieszkańców w latach 2006 – 2009

Rok	2006	2007	2008	2009
Liczba mieszkańców	1451	1441	1442	1465

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG NML.(stany na koniec roku)

Rys. 8. Liczba mieszkańców w poszczególnych latach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG NML

Liczbę mieszkańców w podziale na grupy wiekowe przedstawia tabela poniżej.

Tabela 4

Liczba mieszkańców z podziałem na wiek

MIEJSCOWOŚĆ	LICZBA LUDNOŚCI	WIEK		RAZEM WEDŁUG PŁCI
Bratian	1465	przedprodukcyjny	M: 175 K: 173	Mężczyźni: 718 Kobiety: 747
		produkcyjny	M:491 K:465	
		poprodukcyjny	M: 52 K: 109	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG NML.

Jak wskazują powyższe dane osoby w wieku produkcyjnym stanowią 65,26 % ogółu mieszkańców wsi.

W kolejnej tabeli zaprezentowano liczbę i strukturę ludność ze względu na wiek mieszkańców w porównaniu z liczbą i strukturą ludności w Gminie Nowe Miasto Lubawskie.

Tabela 5

Liczba mieszkańców z podziałem na wiek na tle gminy

Wyszczególnienie	Wiek przedprodukcyjny		Wiek produkcyjny		Wiek poprodukcyjny	
	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety
Bratian	175	173	491	465	52	109
Liczba ludności w Bratianie	348		956		161	
Gmina Nowe Miasto Lubawskie	1069	1072	2754	2390	333	720
Liczba ludności w gminie	2141		5144		1053	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG NML.

Poziom wykształcenia mieszkańców gminy jest niski. Zaledwie 2,85 % mieszkańców posiada wyższe wykształcenie i 17,9 % - średnie, w tym 3,3 % - ogólnokształcące. Najbardziej liczną grupę stanowią osoby z wykształceniem podstawowym ukończonym (41,9 %) i zasadniczym zawodowym (31,8 %). Stosunkowo dużą grupę stanowią również osoby z niepełnym wykształceniem podstawowym lub też bez wykształcenia – 5 %.

Tabela 6

Poziom wykształcenia mieszkańców gminy Nowe Miasto Lubawskie

Gmina	Wyższe	Średnie			Zasadnicze zawodowe	Podstawowe ukończone	Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego
		Razem (łącznie z policealnym)	w tym				
			Ogólnokształcące	Zawodowe			
Nowe Miasto Lub.	2,85 %	17,9 %	3,3 %	12,7 %	31,8 %	41,9 %	5 %

Źródło: Spis Powszechny. 2002. Olsztyn.

2.6. Bezrobocie

Na terenie miejscowości Bratian oraz w innych miejscowościach gminy nie są prowadzone odrębne statystyki dotyczące bezrobocia. Struktura bezrobocia została przedstawiona w oparciu o dane obejmujące cały obszar Gminy Nowe Miasto Lubawskie.

W Powiatowym Urzędzie Pracy w Nowym Mieście Lubawskim zarejestrowanych na dzień 31.12.2009 roku było 566 osób, w tym 296 kobiet. Stopa bezrobocia dla powiatu nowomiejskiego w październiku 2009 r. wyniosła 17,4 %.

Tabela 7

Liczba bezrobotnych w Gminie Nowe Miasto Lubawskie w poszczególnych latach

Wyszczególnienie	2005		2006		2007		2008		2009	
	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety
Liczba bezrobotnych zarejestrowanych	908	518	780	484	531	338	369	221	566	296
Liczba bezrobotnych z prawem do zasiłku	207	76	161	66	121	60	128	64	214	89
Liczba bezrobotnych bez prawa do zasiłku	701	442	619	418	410	278	241	157	352	207
Liczba osób długotrwale bezrobotnych	563	347	520	358	328	240	166	118	173	118

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PUP Nowe Miasto Lubawskie. Stany na dzień 31.12.

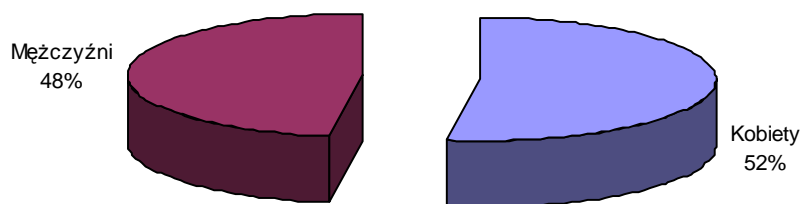
Rys. 9. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych

Źródło: Opracowanie własne.

W Gminie Nowe Miasto Lubawskie bezrobocie sięga 566 osób (dane na 31.12.2009). W roku 2005 bezrobocie osiągnęło poziom 908 osób, natomiast w roku 2006 i 2007 odpowiednio 780 i 531. W 2008 r. 369. W analizowanym okresie sytuacja polepszała się z roku na rok, jednakże w 2009 r. sytuacja odwróciła się. Przyczynę wzrostu liczby bezrobotnych można dopatrywać się w kryzysie jaki dotykał Polskę i świat w tym okresie. Mimo tego liczba zarejestrowanych bezrobotnych w stosunku do 2005 r. spadła o 342 osoby.

Na terenie gminy niepokojący jest fakt, iż największe trudności ze znalezieniem pracy mają kobiety. Ponad połowę osób pozostających bez pracy stanowią kobiety. Taka sytuacja miała miejsce w ostatnich 4 latach. Najgorzej jednak przedstawiała się sytuacja w 2007 roku, wówczas kobiety stanowiły największy odsetek osób pozostających bez pracy i wynosił 63,65 %.

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na dzień 31.12.2009 r.

Rys. 10. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych wg płci

Źródło: Opracowanie własne.

Bardzo duża liczba osób pozostająca bez pracy i bez prawa do zasiłki jest oznaką wstępowania w gminie zjawiska długotrwałego okresu pozostawania bez pracy. Osoby, które nie pracują już ponad rok tracą chęci do poszukiwania pracy, często odczuwają ogromną bezsilność i apatię wobec zaistniałej sytuacji. Osoby takie przestają nawet szukać alternatywnych źródeł utrzymania rodziny. Są dużo bardziej podatne na wszelkiego rodzaju patologie społeczne i szybciej, również przez innych członków społeczności, spychani są na tak zwany margines społeczny. Sytuację taką potwierdzają dane statystyczne na temat czasu pozostawania bez pracy podana w miesiącach:

Tabela 8

Liczba bezrobotnych z uwzględnieniem czasu pozostawania bez pracy

Czas pozostawania bez pracy	2005		2006		2007		2008		2009	
	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety
Do 1 mies.	47	20	50	21	48	20	46	18	77	28
1-3	128	57	113	46	80	36	65	36	106	49
3-6	127	60	102	58	82	51	77	47	157	80
6-12	173	87	126	75	69	38	73	45	122	66
12-24	159	90	133	88	75	49	38	24	63	42
Pow. 24	274	204	256	196	177	144	70	51	41	31
Razem	908	518	780	484	531	338	369	221	566	296

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PUP Nowe Miasto Lubawskie.

Z powyższych danych wynika, że na terenie gminy występuje zjawisko długotrwałego bezrobocia.

Tabela 9

Liczba bezrobotnych z podziałem na poziom wykształcenia

Wykształcenie	2005		2006		2007		2008		2009	
	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety
Wyższe	10	7	12	10	7	7	13	11	13	12
Policealne i średnie zawodowe	164	115	136	104	91	68	79	63	96	56
Ogólnokształcące	39	33	39	32	30	21	24	14	34	25
Zasadnicze zawodowe	353	177	274	156	184	112	113	55	219	96
Gimnazjalne i poniżej	342	186	319	182	219	130	140	78	204	107
Razem	908	518	780	484	531	338	369	221	566	296

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PUP Nowe Miasto Lubawskie.

Z powyższych danych wynika, że największe trudności ze znalezieniem pracy mają osoby z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym oraz z zasadniczym zawodowym. Drugą grupę osób najbardziej narażoną na brak pracy są osoby posiadające wykształcenie policealne lub średnie zawodowe. Fakt, że osoby z wykształceniem ogólnym obok tych z wyższym mają najmniejsze problemy ze znalezieniem pracy może wynikać z tego, iż są to najczęściej osoby kontynuujące naukę na uczelniach wyższych.

2.7. Pomoc społeczna

Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na koniec 2009 roku wynosiła 288 osób (82 rodziny). Udział osób korzystających z pomocy społecznej w całkowitej liczbie mieszkańców wsi wynosił 19,66 %, podczas gdy średnia dla całej gminy wynosiła 20,12 % (1678 osób korzystających z pomocy społecznej w gminie – 455 rodzin).

Osoby korzystające z pomocy społecznej z miejscowości Bratian stanowiły 17,16 % wszystkich beneficjent ośrodka pomocy w gminie Nowe Miasto Lubawskie

Rys. 11. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na tle gminy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GOPS.

Główne formy pomocy to:

- zasiłek okresowy
- zasiłek celowy na opał ,leki
- zasiłek celowy na zakup żywności w ramach programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”
- zasiłek stały
- dożywianie dzieci w szkole

Dzięki aktywnemu pozyskiwaniu przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Mszanowie środków zewnętrznych, oprócz realizacji zadań wynikających z ustawy o pomocy społecznej, możliwe jest wdrażanie kompleksowych i nowatorskich rozwiązań, stwarzających szansę skutecznego działania w kierunku systematycznego zmniejszania skali bezrobocia w gminie oraz uruchomienia procesu stopniowego wychodzenia z wykluczenia społecznego, a także pobudzenia aktywności środowiska lokalnego.

Wśród wielu działań podejmowanych przez Ośrodek skierowanych do różnych grup społecznych (m.in. dzieci i młodzieży, osób dorosłych, osób 50+, uzależnionych, niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, niezaradnych życiowo, rodzin z problemami opiekuńczo - wychowawczymi) szczególnie należy wymienić realizację projektów: „Utworzenie i funkcjonowanie Klubu Integracji Społecznej w Mszanowie”, „Od bierności do aktywności”, „**Młodzieżowy Klub**

Integracji Społecznej w Bratianie”, „Gwiździny – aktywna społeczność”, „Jamielnik i okolica – aktywna społeczność”. We współpracy ze Stowarzyszeniem Wspierania Inicjatyw Lokalnych z/s w Nowym Mieście Lubawskim realizowano projekt „Wakacje z angielskim” oraz projekt „Akademia Seniora w Bratianie”, za który Stowarzyszenie otrzymało tytuł „Dobra praktyka EFS na Warmii i Mazurach” w I edycji konkursu „Ambasador EFS 2009 w ramach dobrych praktyk POKL”.

Rys. 12. Ścianka wspinaczkowa wybudowana w ramach projektu MKIS w sali gimnastycznej Zespołu Szkół im. Rodu Działyńskich w Bratianie

Źródło: Zbiory Urzędu Gminy Nowe Miasto Lubawskie.

2.8. Gospodarka

W miejscowości Bratian nie są zlokalizowane żadne większe przedsiębiorstwa produkcyjne, ani firmy usługowe. Aktywność gospodarczą mieszkańców miejscowości charakteryzują drobne zakłady usługowe i handlowe. Są to w przeważającej części małe rodzinne firmy. Na dzień 07 stycznia 2010 roku były zarejestrowane 56 podmioty gospodarcze.

2.9. Kultura – życie kulturalne

Życie kulturalne wsi skupia się wokół takich grup lokalnych jak:

- Samorząd wiejski (sołtys z radą sołecką)
- Koło Gospodyń Wiejskich
- Ochotnicza Straż Pożarna

Koło Gospodyń Wiejskich w Bratianie zostało założone w 1947 r. Pierwszą przewodniczącą i założycielką koła była Kunegunda Kraska. Niegdyś nazywana „kobietą o złotych rekach”. Była niezwykle aktywną działaczką, organizatorką wielu spotkań, pogadanek, przedstawień teatralnych. Funkcję przewodniczącej pełniła do 1979 r. W latach najwyższej świetności koło liczyło ponad 80 osób. Obecnie Koło Gospodyń Wiejskich w Bratianie liczy 18 członkiń, a przewodniczącą jest Maria Schweig. Tradycją koła stały się coroczne spotkania pań przy słodkim poczęstunku i kawie, gdzie zawsze jest czas na wspólne rozmowy. Od 1991 r. gospodynie z Bratiana przygotowują stół odpustowy przy Parafii Św. Brata Alberta w Bratianie. Członkinie biorą udział w uroczystościach dożynkowych i jubileuszowych.

**Rys. 13. Pierwsza przewodnicząca KGW w Bratianie.
Kunegunda Kraska (1911-2000)**

Źródło: Zbiory KGW w Bratianie.

Życie mieszkańców skupione jest również wokół jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Bratianie. Ochotnicze straże pożarne w gminie Nowe Miasto Lubawskie mają już ponad wiekową tradycję, które w większości powstały na początku XX wieku. Jednostka z Bratiana jest jedną z 10 jednostek działających na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie. OSP Bratian zostało założone w 1926 roku z inicjatywy naczelnika powiatowego OSP w Nowym Mieście Lubawskim. Pierwszym naczelnikiem OSP w Bratianie był Walery Lietz. Jednostka w 2009 roku liczyła 32 czynnych strażaków, 3 członków honorowych oraz Młodzieżową Drużynę Pożarniczą (20 członków). W 1994 roku OSP Bratian włączona została do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego ze specjalnością ratownictwa wodnego. Jednostka jako jedyna na terenie gminy wyposażona jest w łódź z silnikiem oraz profesjonalny sprzęt hydrauliczny do ratownictwa drogowego. Na Mistrzostwach Polski Strażaków Ochotników w Ratownictwie Wodnym OSP Bratian 3 krotnie zdobyła tytuł Mistrza Polski

Rys. 14. Obchody 80-lecia OSP Bratian

Źródło: Zbiory OSP Bratian.

W Bratianie znajduje się filia Gminnej Biblioteki Publicznej w Gwińdzinach. Oddział ten został utworzony w 1976 r.. Ilość czytelników książek w nowomiejskiej gminie wzrasta z roku na rok. Oprócz wypożyczania książek w bibliotekach istnieje również możliwość

korzystania z czasopism i wypożyczania ich do domu. Taki typ wypożyczeń wzrasta, co zapewne spowodowane jest ubożeniem społeczeństwa, bowiem wielu osób nie stać na prenumeratę czasopism. Tylko w gminnej bibliotece zbierane są dokumenty z życia społecznego gminy. Są to artykuły dotyczące różnych wydarzeń, które miały miejsce na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie. Zbiory te są odpowiednio opracowywane i przechowywane. Zbierane są również materiały dotyczące ekologii oraz wszelkich patologii społecznych nie tylko z regionu nowomiejskiej gminy. Istnieje również możliwość skorzystania z Internetu.

Mieszkańcy mają możliwość uczestniczenia w różnych imprezach, warsztatach, przeglądach organizowanych przez Gminne Centrum Kultury Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie. Sztandarową imprezą w gminie jest „Marsz na Grunwald” – rokrocznie w ostatni weekend czerwca w Bratianie organizowane jest cykl imprez upamiętniających ostatnie dni obu armii przed bitwą grunwaldzką. Inscenizowane są takie wydarzenia jak: Narada Wielkiego Mistrza Ulryka von Jungingena z dostojnikami Zakonu na zamku w Bratianie, czy odwzorowanie orszaku rycerskiego podążającego na bitwę.

Rys. 15. Marsz na Grunwald

Źródło: Fot. Stanisław R. Ulatowski

2.10. Sport i rekreacja

W Bratianie od kilkunastu lat działa Ludowy Zespół Sportowy WEL -Bratian (40 członków). W ramach klubu istnieje sekcja piłki nożnej, piłki siatkowej, siłowa oraz sekcja kolarska. Działalność LZS WEL rozpoczął pod koniec lat 60., którego pierwszym prezesem był Edward Orzechowski. Prężną działalność odnotowano w latach 70., gdy brano udział w wielu imprezach sportowych np. rajd motorowy, rajd motorowo -samochodowy oraz sukcesy w lekkoatletyce oraz w tenisie stołowym. Ówczesną działalność reaktywował nauczyciel Marian Wolski, a Zespołowi prezesował Ryszard Borkowski. Aktualnym prezesem klubu jest Piotr Patalon. W 1998 r. oddano do użytku nowe boisko sportowe które znajduje się przy Zespole Szkół im. Rodu Działyńskich.

Rys.16. LZS WEL Bratian

Źródło: Zbiory Urzędu Gminy Nowe Miasto Lubawskie.

Od 2 lat ogromnym zainteresowaniem cieszy się impreza kolarska. Pełna nazwa wyścigu to "MTB u Brata Jana" w Bratianie. W 2009 roku wzięło w nim udział ponad 120 uczestników z terenu całego kraju. Wyścig jest jednym z cyklu Pucharu Czterech Pór Roku.

W roku 2009 był rozgrywany:

Zima -- Maków Mazowiecki

Wiosna -- Bratian

Lato -- Golub Dobrzyń

Jesień -- Naruszewo/k. Płońska

Zawodnicy grupy kolarskiej GKL-AGA Team w roku 2009 brali udział w 25 ogólnopolskich wyścigach. Największe sukcesy to:

- 3-miejsce klasyfikacja generalna MTB Mazovia 2009 kat. M4 Tadeusz Piątkowski
- 3-Miejsce klasyfikacja generalna Pucharu Czterech Pór Roku Kat. M4 Piotr Patalon i 3 miejsce w kat M1 Kacper Świątkowski
- 3-Miejsce klasyfikacja generalna Pucharu Czterech Pór Roku w kat M1 Kacper Świątkowski

3. Inwentaryzacja zasobów

3.1. Zasoby przyrodnicze

3.1.1. Warunki geomorfologiczne

Bratian jak i cała gmina w świetle fizyczno-geograficznego podziału Polski znajduje się w obrębie makroregionu Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego. Jej obszar znalazł się w zasięgu ostatniego zlodowacenia skandynawskiego, stąd rzeźba terenu posiada cechy charakterystyczne dla krajobrazu młodoglacjalnego. Procesy glacialne związane z kolejnymi fazami postępu i regresji lądolodu spowodowały, że obszar ten został mocno urzeźbiony i charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem hipsometrycznym. Występuje tu wyjątkowo duże nagromadzenie polodowcowych form rzeźby terenu takich jak m.in. moreny denne, pagórki wzgórza morenowe, rynny subglacialne, płaty sandru, zagłębienia wytopiskowe. Bardzo urozmaicona rzeźba terenu jest efektem erozyjnej i akumulacyjnej działalności lądolodu, wód z topniejącego lądolodu oraz procesów zachodzących w okresie po ustąpieniu lądolodu i obecnie. Podstawowymi formami rzeźby terenu na tym obszarze są płaska i falista wysoczyzna morenowa, równiny sandrowe oraz dolina Drwęcy. Największe powierzchnie zajmuje falista wysoczyzna morenowa o nierównej powierzchni. Zbudowana jest przeważnie z gliny morenowej i gliny piaszczystej, a miejscami z piasków zwałowych. Płaska wysoczyzna morenowa zalega płatami w rejonie wsi Jamielnika, Radomna, Nowego Dworu, Lekart. Na tle wysoczyzny morenowej wyraźnie dominują pagórki i wzgórza morenowe, które wznoszą się ponad 160 m n.p.m. Występują one w rejonie Nawry i Gwiżdżin. Posiadają kształt rozległych masywów. Na powierzchni zbudowane są z gliny zwałowej, która jest efektem akumulacyjnej działalności lądolodu skandynawskiego. Na obszarze wysoczyzny morenowej występują pagórki morenowe, ozy - na południe od Nowego Dworu i w rejonie Chrośla oraz kemy - na południe od Jamielnika. Ozy i kemy zbudowane są z warstwowych piasków i żwirów. Ze względu na cenny materiał budowlany ozy w Nowym Dworze zostały w znacznym stopniu zniszczone. Wysoczyznę morenową rozcinają liczne i silnie rozgałęzione rynny polodowcowe, doliny wód roztopowych oraz zagłębienia wytopiskowe. Rynny jeziora Skarlińskiego, Gryźliny i Studa mają przebieg równoleżnikowy. W północnej części gminy Nowe Miasto Lubawskie znaczne powierzchnie zajmują równiny sandrowe powstałe w wyniku akumulacyjnej działalności wód roztopowych lądolodu w czasie jego postępu. Zalegają one znacznie niżej w stosunku do wysoczyzny morenowej. Równiny te porastają głównie lasy. Z północy na południe gminy przebiega głęboko wcięta w wysoczyznę

morenową dolina Drwęcy. Posiada doskonale rozwinięty system teras rzecznych oraz liczne drobne dolinki.

3. 1. 2. Lasy

Według stanu na dzień 04.01.2010 roku powierzchnia lasów w obrębie Bratian wynosi 906,28 ha co stanowi 43,46 % ogólnej powierzchni obrębu. Dla porównania całkowita powierzchnia lasów na terenie gminy wynosi 2369,0629 ha, tj. 17,18 % powierzchni gminy. Największe kompleksy leśne znajdują się w rejonie Bratiana i Tylic oraz Radomna i Jamielnika. Lasy niestanowiące własności Skarbu Państwa, głównie prywatne występują m.in. w rejonie Bratiana, Jamielnika, Radomna i Tylic. Dominują siedliska boru świeżego i boru mieszanego świeżego.

3.1.3. Gleby

Bardzo zróżnicowana budowa geologiczna i urozmaicona rzeźba terenu spowodowały wykształcenie różnych typów, rodzajów i gatunków gleb. Gleby w Bratianie są piaszczyste zwłaszcza w dolinie Drwęcy i Welu oraz na lewobrzeżnych wyższych poziomach terasowych - sandrowych - doliny Drwęcy i gliniaste na wysoczyźnie morenowej po prawej stronie rzeki Drwęcy na tzw. Wysoczyźnie Marzęcickiej.

3.1.4. Wody powierzchniowe

Wody powierzchniowe są ważnym elementem różnorodności krajobrazowej gminy Nowe Miasto Lubawskie, ponieważ decydują o funkcjonowaniu i bogactwie ekosystemów oraz mają duże znaczenie społeczne i gospodarcze. Sieć hydrologiczną gminy tworzą rzeki, strumienie, oczka i zbiorniki wodne oraz liczne jeziora. Pod względem hydrograficznym gmina (także miejscowość Bratian) znajduje się w dorzeczu Drwęcy, jedynie niewielki północno-zachodni jej fragment znajduje się w dorzeczu Osy (Struga Laka).

Przez Bratian przepływają dwie rzeki Drwęca i Wel. Rzeka Drwęca jest największą rzeką przepływającą przez teren gminy jest także jedną z najważniejszych rzek województwa

warmińsko-mazurskiego. Zaliczana jest do piękniejszych rzek nizinnych w Polsce. Jej całkowita długość wynosi 207,2 km. Początek bierze w okolicach Dylewskiej Góry, uchodzi koło miejscowości niedaleko Torunia. Środkowy odcinek głęboko wciętej doliny Drwęcy, o szerokości 1-3 km, nad którym leży m. in. Nowe Miasto i Kurzętnik ma charakter pradolinny. Dno doliny jest na ogół płaskie i miejscami bagniste. Na niektórych odcinkach rzece towarzyszą zarastające lub zatorfione starorzecza. Drwęca jest typową rzeką pojezierną, niziną. Spadek na odcinku od Nowego Miasta do Brodnicy wynosi 0,040%. Przepływ wynosi 26 m³/s. Rzeką na całym środkowym odcinku malowniczo meandruje. Na teren powiatu nowomiejskiego Drwęca wpływa w gminie Nowe Miasto Lubawskie w okolicach wsi Pustki. Na długości kilku kilometrów jest ona rzeką graniczną z powiatem iławskim. Na wysokości wsi Bratian uchodzi rzeka Wel (korytem właściwym i kanałem młyńskim), niemal podwajając przepływ. Poniżej Bratiana przepływa przez Nowe Miasto Lubawskie (w 150 kilometrze biegu rzeki licząc od ujścia, 78 kilometr od źródeł), gdzie uchodzi niewielka rzeka Groblica. Na terenie gminy Kurzętnik malowniczo meandrując mija wieś Kurzętnik (140 kilometr biegu) i łąkowym odcinkiem dociera do okolic Nielbarka, gdzie opuszcza obszar powiatu.

Drugą ważną dla sieci hydrograficznej gminy rzeką jest Wel, lewobrzeżny dopływ Drwęcy o długości 98,5 km i powierzchni 810,1 km². Źródła rzeki znajdują się w strefie brzeżnej Garbu Lubawskiego, w pobliżu miejscowości Bartki. Przepływa na trasie wiele jezior. Zanieczyszczana jest ściekami komunalnymi i przemysłowymi pochodzącymi głównie z Lidzbarka Welskiego. Hydrotechniczna zabudowa środkowego biegu rzeki tj. MEW w Kaczku, Kurojadach i Trzcinie (gm. Grodziczno) oraz młyn w miejscowości Lorki (gm. Grodziczno) stanowią ogromne zagrożenie dla życia i rozrodu ichtiofauny. Energetyczne wykorzystanie rzeki utrudnia migrację ryb, skutkuje zwiększonymi wahaniami przepływów, zwiększoną sedymentacją w obrębie zbiornika zaporowego, eutrofizacją wody, podwyższeniem jej temperatury. Wahania poziomu wody w okresie tarła spowodowały spadek liczebności głowacza, a eutrofizacja i ocieplenie wód znacznie ograniczyły liczebność miętusa. MMEW w Trzcinie zlokalizowana jest w miejscu jednego z głównych obszarów tarliskowych ryb łososiowatych na Welu. Przyczyniła się do zniszczenia ok. 2 km tarlisk. W celu ograniczenia szkodliwego wpływu na ryby migrujące, stosuje się urządzenia udrażniające, głównie przepławki różnego typu. Ich skuteczność jest jednak niezadowalająca. Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie są dwie przepławki dla ryb w miejscowościach Bratian i Kaczek, które umożliwiają swobodną migrację zarówno ryb większych jak i małych.

Rys. 17. Drwęca w okolicach Bratiana

Źródło: Zbiory Urzędu Gminy Nowe Miasto Lubawskie

3.1.5. Formy ochrony przyrody

Na terenie gminy występują

- rezerwat przyrody pod nazwą „Rzeka Drwęca” – Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 27 lipca 1961 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody. (M.P.61.71.302 z dnia 19.09.1961r.)
- obszary chronionego krajobrazu:
- „Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Dolnej Drwęcy”
- „Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Rzeki Wel”
- „Skarliński Obszar Chronionego Krajobrazu” – Rozporządzenie nr 54 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 10 listopada 2005 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. (Dz. Urzęd. Woj. Warm-Maz. 05, nr 175, poz. 1951 ze zm.)

- na terenie gminy znajduje się proponowany przez Rząd RP obszar do Natury 2000. Jest to Dolina Drwęcy. Kod obszaru: PLH280001

Na terenie wsi Bratian znajdują się wszystkie powyższe formy ochrony przyrody oprócz Skarlińskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Do jednych z ciekawszych należy Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Dolnej Drwęcy, który zajmuje powierzchnię 3250 ha i obejmuje dolinę rzeki (ok. 2 km szerokości) i otaczający ją teren.

Łącznie obszary chronionego krajobrazu obejmują powierzchnię 9445 ha, co stanowi 65% powierzchni gminy. Warto nadmienić, że od roku 1994 cała gmina została włączona w obszar Zielonych Płuc Polski.

3.2. Zasoby kulturowe

3.2.1. Zabytki architektury sakralnej i miejsca kultu religijnego

Bratian - cmentarz ewangelicki, w lesie, na pagórku, ok. 200 m od zabudowań wsi, przy drodze w kierunku Rakowic i Targowiska. Owalny pagórek porośnięty sosnowym lasem z 6 mogiłami obłożonymi kamieniami. U podnóża wzniesienia od strony zachodniej - jeszcze trzy mogiły.

Bratian – kapliczka (Trzy Dęby) przy leśnej drodze z Bratiana do Jakubkowa trzy 250-letnie dęby (otoczone ok. 70-letnim sosnowym lasem). Na największym dębie, o obwodzie 3 m, wysokości ok. 25 m, na wysokości 4 m drewniana kapliczka z wizerunkiem Matki Boskiej Częstochowskiej. Kapliczkę ufundował w roku 1935 leśniczy z Tylic - Leon Stasiuk, powstaniec wielkopolski i gorący patriota, jako wotum za odzyskanie przez Polskę niepodległości. Po wybuchu II wojny światowej Leon Stasiuk wyjeżdża do Generalnej Guberni, gdzie umiera mu żona. Po zakończeniu wojny wraca do Tylic, układa patriotyczną modlitwę, której rękopis pisany zaostrzonym bocianim piórem umieszcza w kapliczce. Niestety, w roku 1975 nieznani sprawcy kradną złożony w kapliczce rękopis. Ludowe przekazy wskazują, że dęby rosną na nieznanej, zbiorowej mogile.

Rys. 18. Kapliczka na dębie

Źródło: Zbiory Urzędu Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Bratian – kapliczka, zbudowana po II wojnie światowej przed domem nr 55 (należącym do rodziny Dyniewskich). Na prostopadłościennym cokole, pokrytym lastrikiem, we wnęce zwieńczonej krzyżem umieszczono ceramiczną figurę Chrystusa wys. ok. 1m. Na cokole tablica z napisem: „Najświętsze Serce Jezusowe zmiłuj się nad nami” Całość ogrodzona niskim, metalowym płotkiem obejmuje rozłożysty krzew bukszpanu.

Rys.19. Kapliczka

Źródło: Gmina Nowe Miasto Lubawskie przewodnik krajoznawczy. 1997. Toruń, str. 21.

Bratian – kapliczka, na skarpie, ponad szosą wiodącą w kierunku Nowego Miasta Lubawskiego, obok zabudowań nr 167. Murowana z cegły na planie kwadratu, 4 m wysokości, otynkowana. Na dwuelementowym cokole umieszczono przeszkloną z trzech

stron wewnątrz z ceramiczną figurą Matki Boskiej (ok. 80 cm wysokości). Nad wewnątrz daszek utworzony z 4 trójkątnych szczytów, zwieńczony krzyżem. Na cokole tablica z napisem: "Matko nie opuszczaj nas". Dookoła metalowe ogrodzenie z furtką.

Rys. 20. Kapliczka

Źródło: Gmina Nowe Miasto Lubawskie przewodnik krajoznawczy. 1997. Toruń, str. 22.

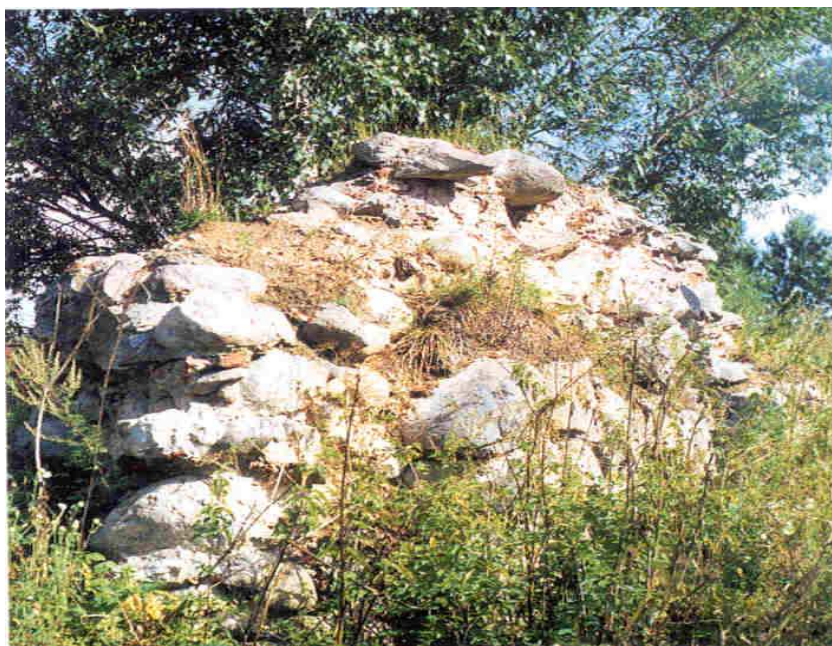
3.2.2. Inne obiekty zabytkowe

Bratian jest wsią sołecką liczącą ponad 1400 mieszkańców. Nazwa wsi, jak podają nieudokumentowane przekazy ludowe, wywodzi się od imienia brata Jana z Sandomierza, który zaciągnąwszy się w szeregi zakonu krzyżackiego, wybudować miał tu w wieku XIII zamek obronny. Wieś posiada herb, który wg Jana Długosza przedstawia złote rogi jelenia na srebrnym tle. Najstarsza wzmianka o Bratianie pochodzi z roku 1343. We wsi znajdują się liczne obiekty zabytkowe. Poniżej zostały zaprezentowane najważniejsze obiekty krajoznawcze wraz z ich opisem.

Bratian – zamek. W roku 1343 na lewym brzegu rzeki Drwęcy, przy ujściu rzeki Wel, na kępie otoczonej rozlewiskami tych rzek, Krzyżacy rozpoczęli budowę zamku. Budowę zakończono prawdopodobnie w roku 1359. Składał się on z zamku niskiego,

otoczonego murem obronnym z basztami i zamku wysokiego, zbudowanego w kształcie czworoboku, z dziedzińcem pośrodku i wieżami na narożnikach. Dogodne położenie zamku sprawiło, że w roku 1359 przeniesiono tu siedzibę wójtów nowomiejskich (podlegających bezpośrednio Wielkiemu Mistrzowi Krzyżackiemu). Bratiański zamek był chętnie odwiedzany przez krzyżackich dostojników. Tu w roku 1392 zmarł komtur Kunon Liebenstein, którego płyta nagrobna należy do najcenniejszych zabytków nowomiejskiej fary, tu mieszkał u schyłku swego życia i tu w roku 1351 dokonał żywota wielki mistrz krzyżacki Dusemer von Arffberg. 12 lipca 1410 r. bratiański zamek gościł dostojników zakonnych, którzy odbyli ostatnią naradę przed wielką bitwą stoczoną na polach pobliskiego Grunwaldu. Po bitwie grunwaldzkiej zamek na krótko przechodzi w ręce polskie, a jego zarządcą zostaje rycerz Jan Kretkowski. I pokój toruński zawarty w 1411 r. przyznaje zamek ponownie Krzyżakom i dopiero po roku 1466 zamek staje się siedzibą starostów polskich. Starostami bratiańskimi byli początkowo członkowie rodziny Wilkanowskich (pierwszy starosta - Adam Wilkanowski. zmarły w roku 1490, spoczywa w nowomiejskiej farze), następnie przez niemal 200 lat - członkowie zasłużonego dla ziemi chełmińskiej rodu Działyńskich, wreszcie, od roku 1723 do I rozbioru Polski - rodu Czapskich. Po I rozbiorze Polski zamek w Bratianie przejmują władze pruskie i od tego czasu stopniowo popada on w ruinę (rys 11). Już w roku 1785 zostaje częściowo rozebrany, a cegła pochodząca z rozbiórki użyta została do budowy nowego kościoła w Łąkach. W roku 1865 zrujnowany już zamek odkupuje od rządu pruskiego Florian Różycki. Zapiski z roku 1882 informują, że w tym okresie zachowana była jeszcze zachodnia część muru i jedna z baszt (do wysokości 6 m). W roku 1887 rozpoczęto dalszą rozbiórkę zamku. Do czasów obecnych zachował się fragment muru o długości ok. 10 m i wysokości 4 m, oraz fragmenty okrągłej baszty o wysokości ok. 1,5 m. Z bratiańskim zamkiem związanych jest kilka legend. Jedna z nich podaje, że w roku 1410 przed decydującą o losach wojny z Polską bitwą, Krzyżacy, pewni swego zwycięstwa, przygotowali w murach bratiańskiego zamku wielką ucztę. Zwieziono wiele wozów jadła, a także 50 wielkich beczek wina, które złożono w zamkowych piwnicach. Losy wojny potoczyły się jednak inaczej. Wojska Władysława Jagiełły rozgromiły na pobliskich grunwaldzkich polach kwiat zakonnego rycerstwa. Niedobitki wojsk krzyżackich w popłochu uciekając po bitwie pozostawiły przygotowane zapasy. Wiele już osób próbowało odnaleźć zalegające zamkowe piwnice beczki z winem. Na razie - bezskutecznie. Znajdują się one prawdopodobnie na wyspie utworzonej przez ramiona rzeki Wel, pod basztą, której pozostałości są jeszcze widoczne. Inna z legend mówi, że przed wiekami zamki w Bratianie i pobliskim Kurzętniku zamieszkiwali dwaj bracia. Ich zgodne sąsiedztwo nie trwało jednak zbyt długo. W gniewie

przysięgli sobie, że już nigdy nie spotkają się na ziemi. Udanej próby mediacji pomiędzy zwaśnionymi braćmi podjął się trzeci brat. Przysięga jednak obowiązywała. By wybrnąć z kłopotliwej sytuacji bracia zaczęli drążyć podziemny ganek, który po kilku latach pracy połączył dwa zamki. Tu, pod ziemią spotykali się często, żałując pochopnie złożonej przysięgi. Pomimo czynionych poszukiwań dotychczas nikomu nie udało się odszukać podziemnego ganku łączącego dwa bliźniacze zamki.

Rys. 21. Ruiny zamku krzyżackiego

Źródło: Gmina Nowe Miasto Lubawskie przewodnik krajoznawczy. 1997. Toruń, str. 17.

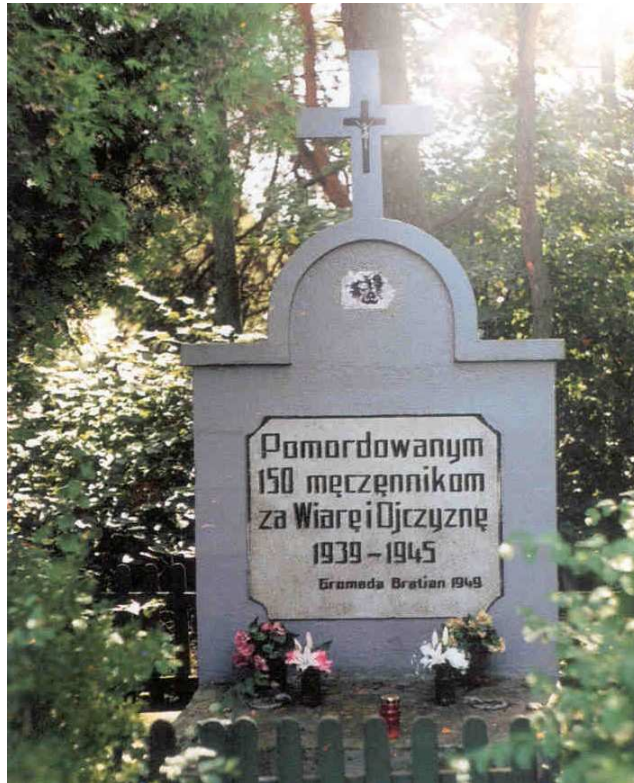
Bratian - dawny dwór, na wyspie utworzonej przez rozwidlenie rzeki Wel , nieopodal jej ujścia do Drwęcy, przed bramą wjazdową do młyna. Zbudowany na przełomie XVIII i XIX w., później przebudowywany, zatracił pierwotne cechy stylowe. Murowany z cegły, otynkowany, piętrowy. Fasada frontowa czteroosiowa z murowaną, przeszkloną werandą. Dach wielopłóciowy, kryty papą. Obok dawnego dworu relikty parku (klony, akacja, jesion).

Rys. 22. Dawny dwór

Źródło: Zbiory Urzędu Gminy Nowe Miasto Lubawskie.

Bratian – pomnik, przy szosie wiodącej w kierunku Ostródy, na wschód od wsi, na skraju lasu. Pomnik ufundowany przez miejscowe społeczeństwo odsłonięte w roku 1948, upamiętniający miejsce egzekucji, która miała tu miejsce 15 października 1939 r., podczas której hitlerowcy rozstrzelali ok. 150 mieszkańców Nowego Miasta Lubawskiego i okolic, przed egzekucją przetrzymywanych i torturowanych w siedzibie Selbstschutzu w Nowym Mieście Lubawskim (obecnie ul. Działyńskich) oraz przy ul. Grunwaldzkiej 4. W celu zatarcia śladów zbrodni 7 lipca 1944 r. ciała pomordowanych ekshumowano, a następnie spalono. Pomnik o wymiarach 2,5m x 2m x 0,8m zbudowany z betonu, z półkolistą nadstawką, zwieńczony krzyżem. Na pamiątkowej tablicy napis: „Pomordowanym 150 męczennikom za Wiarę i Ojczyznę 1939-1945 Gromada Bratian 1945”. Pomnik otoczony jest drewnianym płotkiem. Od szosy do pomnika prowadzi chodnik.

Rys. 23. Pomnik ku pamięci pomordowanym

Źródło: Gmina Nowe Miasto Lubawskie przewodnik krajoznawczy. 1997. Toruń, str. 23.

BRATIAN – pomnik, w centrum wsi, w rozwidleniu rzeki Wel, pomiędzy mostkami na odnogach rzeki. Granitowy głaz o wysokości 1,9 m ustawiony na betonowej podstawie. Na głazie tablica z białego marmuru z napisem: „Myślą, słowem i czynem czcimy pamięć poległych w walce z faszysmem w latach 1939-1945 Społeczeństwo Bratiana”.

Rys. 24. Pomnik z kamienia w centrum wsi

Źródło: Gmina Nowe Miasto Lubawskie przewodnik krajoznawczy. 1997. Toruń, str. 24.

Bratian - młyn na wyspie utworzonej przez rozgałęzienie rzeki Wel, na terenie dawnego zamku krzyżackiego. Zbudowany w roku 1914, murowany z cegły, trójkondygnacyjny (część pięciokondygnacyjna). Od strony jazu na rzece Wel przybudówka mieszcząca układ napędowy. Dach dwuspadowy.

Rys. 25. Młyn

Źródło: Zbiory Urzędu Gminy Nowe Miasto Lubawskie.

Bratian - zabytkowe budynki. We wsi kilka zabytkowych pochodzących z przełomu XIX i XX w. budynków, między innymi:

- stacja kolejowa z 1902 r., murowana z cegły, piętrowa,
- szkoła z początku XX w., murowana z cegły, nieotynkowana, o fasadzie frontowej czteroosiowej,
- dom nr 5 z 1901 r., parterowy ze strychem, murowany z cegły, z ozdobnym ceglany gzymsem (pod gzymsem data „1901”),
- dom nr 46 z 3-ciej ćwierci XIX w., parterowy ze strychem. murowany z cegły, z facjatką nad głównym wejściem.

3.3. Zasoby mieszkaniowe

W miejscowości Bratian gmina posiada jeden lokal mieszkaniowych o powierzchni 53,67 m². Obecnie jest on wynajmowany.

3.4. Zasoby oświatowe

W roku 1993 gmina Nowe Miasto Lubawskie jako jedna z pierwszych w powiecie przejęła prowadzenie oświaty. W 2000 r. powstał Gminny Zespół Oświaty i Kultury z siedzibą w Mszanowie. Zespół ten obsługuje 4 Szkoły Podstawowe w Skarlinie, Radomnie, Tylicach i Gwiżdżinach oraz 2 Zespoły Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Jamielniku i Bratianie.

Obecnie w Bratianie funkcjonuje Zespół Szkół im. Rodu Działyńskich. Pierwszy budynek szkolny został oddany do użytku 16 XII 1871 r. Jeden nauczyciel uczył 164 uczniów katolickich. Obwód szkoły: Bratian, Kaczek, Mszanowo (folwark). Naukę dzieci wyznania ewangelickiego prowadzono od 1819 r. (w 1879 r. uczyło się 31 uczniów). W 1945 r. po zakończeniu działań wojennych utworzono 1 oddział lekcyjny, z którego stopniowo tworzono klasy w zależności od poziomu wiedzy uczniów. Dnia 1 września 1972 r. oddano do użytku nowy pawilon szkolny. Od 1975 r. Szkoła Podstawowa w Bratianie miała swoje filie w Chroślu i Nawrze. W budynku szkolnym miał siedzibę Zespół Ekonomiczno-Administracyjny Szkół, Komenda Hufca Z HP. Szkoła pełniła ważną funkcję centrum oświatowego Gminy (odbywały się narady, konferencje, szkolenia, lekcje pokazowe, gminne zawody sportowe). Od 1998 r. szkoła funkcjonuje jako Zespół Szkoły Podstawowej i Przedszkola, a od 1999 r., po wejściu w życie reformy oświaty jako Zespół Szkoły Podstawowej i Gimnazjum (KORECKI 2006).

Na wniosek Rady Pedagogicznej, Rady Rodziców i Samorządu Uczniowskiego, Rada Gminy Nowe Miasto Lubawskie nadała Szkole imię Rodu Działyńskich (Uchwała Nr XXIV/110/05 z dnia 1 marca 2005 r.). Uroczyste nadanie imienia oraz odsłonięcie pamiątkowej tablicy nastąpiło dnia 18 marca 2005 r.. Dla upamiętnienia tego wydarzenia, dzień 18 marca obchodzony jest jako święto szkoły. Dzieje patronów Szkoły opracował nauczyciel historii Dariusz Marcinkowski wydając publikację „Ród Działyńskich patron szkoły w Bratianie”. Tradycją, ale również wielkim atutem i sukcesem jest społeczna działalność rodziców, mieszkańców miejscowości, nauczycieli w ramach Społecznego

Komitetu Rozbudowy Szkoły oraz Rady Rodziców. Społeczny Komitet Rozbudowy Szkoły powstał w 1995 r. z inicjatywy dyrektora szkoły – Ewy Przybylskiej. Celem Komitetu było zbieranie środków finansowych na projekt i budowę bazy dydaktyczno-sportowej. Komitet Rozbudowy, w skład, którego wchodził rodzice i nauczyciele, był organizatorem festynów, zabaw, imprez środowiskowych, pozyskiwał sponsorów, organizował i angażował mieszkańców (rodziców) do prac remontowo-budowlanych. Najważniejszym efektem pracy Komitetu było sfinalizowanie budowy gimnazjum z pełnowymiarową salą gimnastyczną oraz kapitalnego remontu starej części szkoły. Fundusze zgromadzone przez Społeczny Komitet Rozbudowy Szkoły przekroczyły 100.000,00 zł 18 marca 2005 r. uroczystie przekazano młodzieży gimnazjum wraz z salą gimnastyczną. Wartość oddanego budynku (rys. 9) wynosi 6,5 mln zł. W szkole mieszczą się dobrze wyposażone sale lekcyjne, gabinety, pracownie oraz biblioteka szkolna i publiczna z czytelnią i centrum multimedialnym, stołówka z zapleczem kuchennym wyposażonym w wysokiej jakości sprzęt gastronomiczny. Szkoła dysponuje bardzo dobrą bazą dydaktyczną.

Rys. 26. Zespół Szkół im. Rodu Działyńskich w Bratanie

Źródło: Zbiory Urzędu Gminy Nowe Miasto Lubawskie.

W Zespole Szkół im. Rodu Działyńskich w Bratanie funkcjonują następujące organizacje i koła: plastyczne, matematyczne dla kl. VI, polonistyczne, geograficzne, języka

niemieckiego, recytatorskie, taneczne, matematyczne, ekologiczne, Przyjaciół Książki, matematyczne dla kl. IV oraz Klub Europejski, Zespół wokalny RADOŚĆ, Zespół BRATIANKI, Klub internetowy, Eko-zespoły, Klub Wiewiórka, Tenis stołowy, SKS - koszykówka, PCK, SKO, zajęcia sportowe dla klas I, zajęcia sportowe - piłka nożna, Spółdzielnia Uczniowska JUTRZENKA, EKO PLANETA.

3.5. Zasoby infrastrukturalne

3.5.1. Sieć komunikacyjna

Sieć drogowa w miejscowości Bratian oparta jest o drogę krajową nr 15 Trzebnica - Krotoszyn - Września - Gniezno - Inowrocław - Toruń - Brodnica – Ostróda oraz o sieć dróg gminnych. Przez miejscowość przebiega siedem dróg lokalnych o numerach: 181028N, 181029N, 181031N, 181032N, 181033N, 181034N, 181035N.

Stan dróg w miejscowości Bratian, jak i w samej gminie, w większości wymaga poprawy i modernizacji. Są to głównie drogi gruntowe.

W Bratianie znajduje się przystanek komunikacji samochodowej PKS. Ponadto świadczone są także usługi prywatne w postaci Mini BUS-ów relacji Nowe Miasto Lubawskie – Bratian.

3.5.2. Wodociągi i kanalizacja

Gmina Nowe Miasto Lubawskie zwodociągowana jest niemal w 100 %. Tak też jest i w Bratianie. Długość sieci wodociągowej wraz z 339 przyłączami na dzień 31 grudnia 2009 r. wynosiła 39 672,5 mb. Przyjmując, że liczba przyłączy jest równa liczbie gospodarstw domowych można wysunąć wniosek, że miejscowość jest zwodociągowana w 100%. Osoby nie korzystające z sieci czerpią wodę z własnych, lokalnych ujęć przyzagrodowych.

Woda dla miejscowości Bratian czerpana jest z ujęć wody w Mszanowie i Nawrze. Najważniejsze parametry ujęć przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 10

Parametry ujęć wody w miejscowości Mszanowo i Nawra

Ujęcie wody	Pobór wody			Studnia głębinowa nr 1				Studnia głębinowa nr 2			
	Średnio m ³ /d	Max m ³ /d	Max m ³ /h	Wydajność m ³ /h	Depresja w metrach	Głębokość w metrach	Rok budowy	Wydajność m ³ /h	Depresja w metrach	Głębokość w metrach	Rok budowy
SUW Mszanowo	542,4	688,2	61,7	15,0	0,5	25,5	1970	54,0	1,2	26,5	1980
SUW Nawra	170,0	252,0	21,1	18,0	15,0	106,0	1986	-	-	-	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Gospodarstwa Pomocniczego w Mszanowie.

Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie tylko jedna miejscowość jest wyposażona w sieć kanalizacyjną i oczyszczalnię ścieków. Jest to miejscowość Bagno.

W miejscowości Bratian brak jest kanalizacji. Ścieki gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych, a następnie za pośrednictwem firm transportowych przewożone do oczyszczalni ścieków w Bagnie i Nowym Mieście Lubawskim. We wsi zlokalizowane jest 316 zbiorników bezodpływowych (dane na dzień 23 stycznia 2009 r.). Jest opracowana pełna dokumentacja wraz z pozwoleniem na budowę na sieć kanalizacyjną.

3.5.3. Gaz i ogrzewanie

Na terenie miejscowości Bratian, a także w gminie i powiecie nie ma dostępu do rozdzielczej sieci gazowej. Mieszkańcy korzystają z gazu butlowego. Miejscowość także nie posiada zbiorczej kotłowni działającej na rzecz mieszkańców. Budynki mieszkalne oraz zakłady ogrzewane są za pomocą własnych sieci i pieców centralnego ogrzewania.

3.5.4. Telekomunikacja i poczta

Na terenie miejscowości jest dostęp do usług telefonicznych stacjonarnych oraz poprzez gęste rozmieszczenie nadajników satelitarnych również do telefonii komórkowej. Brak jest natomiast urzędu pocztowego. Wszyscy mieszkańcy korzystają z usług pocztowych w Nowym Mieście Lubawskim.

3.6. Zasoby turystyczne

Ukształtowanie terenu gminy jest wyjątkowo urozmaicone pod względem wysokości, na co wpływ miał topniejący lodowiec. W gminie Nowe Miasto Lubawskie znajdują się liczne atrakcje turystyczne zarówno naturalne jak i historyczne.

Gmina Nowe Miasto Lubawskie jest miejscem atrakcyjnym dla uprawiania turystyki. Przez tereny należące do wsi Bratian przebiegają atrakcyjne szlaki wodne. Są to:

- **Szlak wodny rzeki Drwęcy.** Licząca 207 km Drwęca jest spławna na niemal całej swej długości. Szlak Drwęcy często przedłużany jest jeszcze o 10 km odcinek Wisły do centrum Torunia. Drwęca wpływa na teren gminy Nowe Miasto Lubawskie na 68,5 km swojego biegu (licząc od źródeł), w pobliżu wsi Pustki. Płyne przez wschodnią część gminy, przyjmując na jej terenie dwa dopływy, będące jednocześnie atrakcyjnymi szlakami kajakowymi. Najpierw, na 71 km biegu Drwęcy, z prawej strony dopływa Ruda (Struga Radomno). W Bratianie, na 74,5 km biegu, z lewej strony dochodzi Wel, największy dopływ Drwęcy i atrakcyjny szlak kajakowy. Drwęca opuszcza teren gminy po 9,5 km na 78 km swojego biegu, na granicy wsi Mszanowo i Nowego Miasta Lubawskiego.
- **Szlak wodny rzeki Wel.** Licząca 95,8 km rzeka Wel jest jednym z najatrakcyjniejszych szlaków kajakowych na pojezierzach. Główną atrakcją szlaku jest szereg odcinków o charakterze górskim, gdzie rzeka osiąga stosunkowo duży spadek, występują liczne bystrza i inne trudności. Na teren gminy szlak wkracza w miejscu, gdzie Wel dzieli się na dwie odnogi. Lewa z nich, zwana Bałwanką, wpływa do gminy ok. 0,5 km poniżej mostu na szosie Mroczenko -Grodziczno. Wśród łąk i szuwarów otoczonych lasem Bałwanka dopływa po ok. 1,5 km do Jeziora Fabrycznego zwanego też Tylickim lub Przebocz. W większości zalesione brzegi otaczają głębokie obniżenie podłużnego jeziora.

Rys. 27. Zimowy spływ rzeką Wel

Źródło: Zbiory Urzędu Gminy Nowe Miasto Lubawskie.

Rys. 28. Zimowy spływ rzeką Wel

Źródło: Zbiory Urzędu Gminy Nowe Miasto Lubawskie.

Ponadto na terenie gminy występują także:

- **Szlak wodny rzeki Strugi.** Niewielka rzeka wypływa z mokradeł położonych w lasach na południe od Iławy. Liczy łącznie ok. 15,7 km długości i jest spławna od

Jeziora Łackiego. Ze względu na trudny dojazd do tego jeziora, najwygodniej jednak rozpocząć spływ w Radomnie.

- **Szlak wodny rzeki Skarlanki.** Mająca 37 km długości Skarlanka jest głównym ciekim malowniczego Pojezierza Brodnickiego, odwadniającym większość jego jezior. Tworzy też malowniczy szlak kajakowy, którego początek znajduje się na Jeziorze Skarlińskim.
- **Szlak wodny rzeki Kakaj** - ok. 17 kilometrowa trasa prowadzi do Osy przez jeziora Gryźliny, Studa, położone na granicy gminy Biskupiec, Moczyska i Przedzieniec a dalej Kakaj. Dębno i Wielki Staw. W początkowej części szlaku konieczne jest przenoszenie lub transport kajaków.
- **Szlak pieszy żółty.** Szlak żółty (w rejestrach PTTK oznaczony jako TO-231). Szlak prowadzi z Torunia, wzdłuż doliny Drwęcy, przez Pojezierze Brodnickie do Radomna, skąd jego przedłużenie prowadzi na teren Pojezierza Iławskiego. Szlak żółty jest fragmentem szlaku europejskiego łączącego Niemcy i Litwę, który oznaczony jest w międzynarodowych spisach kodem E-11, a przez teren Polski wiedzie od Słubic po Ogrodniki.
- **Szlak pieszy czerwony.** W rejestrach PTTK oznaczony jako TO-2215. Jest to szlak pieszy łączący Nowe Miasto Lubawskie z opisanym wyżej żółtym szlakiem doliny Drwęcy, a poprzez ten szlak z Pojezierzem Brodnickim i Pojezierzem Iławskim. Szlak prowadzi z Nowego Miasta Lubawskiego do Radomna i liczy ok. 13 km

4. Analiza SWOT

Podejmując działania na rzecz rozwoju miejscowości należy uwzględnić wewnętrzne czynniki ograniczające jej rozwój, punkty stanowiące jej mocne strony, potencjał rozwojowy oraz zidentyfikowane zagrożenia. Analiza SWOT została przedstawiona w tabeli poniżej.

Tabela 11

Analiza SWOT miejscowości Bratian

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> wysokie walory krajobrazowe czyste, nieskażone środowisko atrakcyjne położenie nad rzeką Drwęcą wysoka atrakcyjność zasobów przyrodniczych, turystycznych, wypoczynkowych, oraz zasobów dziedzictwa kulturowego i wiejskiego sąsiedztwo terenów leśnych daje podstawy dla rozwoju aktywnych form wypoczynku wysoka aktywność społeczności lokalnej oraz jej zdolność do angażowania się w rozwój wsi oraz całej gminy zaangażowanie władz gminy we współpracę z otoczeniem zewnętrznym i zdobywanie środków finansowych na realizację ważnych przedsięwzięć gminnych dobre położenie geograficzne w sąsiedztwie aktywnych społecznie i gospodarczo miast: Lubawa, Brodnica i Nowe Miasto Lubawskie dobry układ transportowy wieś posiada sieć wodociagową i telefoniczną dobre połączenie komunikacyjne z innymi miejscowościami 	<ul style="list-style-type: none"> bardzo wysokie, długotrwałe bezrobocie niskie wykształcenie mieszkańców trudna sytuacja materialna mieszkańców wsi brak integracji społeczności lokalnej mało skuteczna promocja walorów przyrodniczych gminy peryferyjne położenie w stosunku do centrum administracyjnego regionu obecnie Olsztynie, poprzednio w Toruniu i wynikające z tego skutki w dotychczasowym rozwoju społeczno-gospodarczym nierozwinięta działalność pozarolnicza oraz działalność dająca dodatkowe, alternatywne źródła zarobkowania w gospodarstwach rolnych np.: produkcja zdrowej żywności słabo rozwinięta sieć infrastruktury technicznej: brak kanalizacji, gazu, zły stan nawierzchni dróg słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna brak terenów pod duże inwestycje niski poziom uprzemysłowienia zły stan dóbr kultury mała estetyka budowli
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> promocja gminy i informacja turystyczna położenie nad rzeką Drwęcą urozmaicona rzeźba terenu czyste środowisko naturalne terenu chronionego krajobrazu, rezerwaty przyrody różnorodność gatunków zwierząt, ptaków ryb, płazów rozwój turystyki rozwój i tworzenie gospodarstw agroturystycznych zwiększający się popyt na usługi turystyczne oparte o zasoby naturalne rozwój bazy turystycznej, kulturalnej i sportowej rozwój drobnej przedsiębiorczości modernizacja i poprawa stanu dróg 	<ul style="list-style-type: none"> różnorodność klimatyczna, zmienność typów pogody fragmentacja krajobrazu wrażliwość wód na zanieczyszczenia starzejące się społeczeństwo gminy migracja ludzi młodych i wykształconych z terenu sołectwa zła sytuacja rolnictwa, rozdrobnienie gospodarstw malejąca konkurencyjność rodzimej produkcji zbyt małe ilości uzyskiwanych środków finansowych w tym z UE brak stabilności w polityce państwa – prawnej, podatkowej, rolnej wzrost bezrobocia brak warunków startu dla młodych ludzi

<ul style="list-style-type: none">• alternatywne źródła finansowania, w tym środki pomocowe z Unii Europejskiej	<ul style="list-style-type: none">• niskie dochody własne gminy
---	---

Źródło: Opracowanie własne.

5. Kierunki rozwoju miejscowości Bratian

Wizja jest wyrażeniem, które określa główny cel miejscowości, jej „sens życia”. Jest wyrazem dążeń i oczekiwań w stosunku do miejscowości, dla której została sformułowana. Wizja pokazuje pozytywny obraz sołectwa Bratian w perspektywie 7 lat. Przeprowadzone analizy i wyznaczone potrzeby mieszkańców, pozwalają na określenie głównych celów planu. Cele te będą wyznacznikiem kierunku wszystkich działań objętych planem.

Na podstawie wizji lokalnej jak również po rozmowie z lokalnymi liderami zostały zebrane informacje na temat wizji i kierunków rozwoju miejscowości Bratian. Szczegółowe informacje przedstawiono w tabeli 12.

Głównym kierunkiem dokonywanych na obszarze miejscowości zmian powinien być rozwój działalności sportowej i kulturalnej, jak również produkcji i usług. Powinno to sprzyjać funkcjom turystycznym, jakie charakteryzują analizowany obszar.

Funkcje jakie spełniała do tej pory muszą być na nowo zdefiniowane. Gospodarstwa rolne muszą być zdolne do generowania takiego dochodu, który jest konkurencyjny z dochodami z pracy poza rolnictwem. Funkcja mieszkalna nie może ograniczać się do tak zwanej „podmiejskiej sypialni”, bez możliwości samorealizacji mieszkańców w dziedzinie kultury, oświaty, rekreacji czy sportu.

Tabela 12

Wizja i kierunki rozwoju miejscowości

Diagnoza obecnej sytuacji miejscowości		Wizja stanu docelowego	
Co ją wyróżnia?	Dobrze utrzymane walory krajobrazowe, niezniszczone środowisko naturalne, dogodne położenie względem głównych szlaków komunikacyjnych.	Co ma ją wyróżniać?	Rozwój działalności kulturalnej i sportowej, rozwój produkcji i usług, kompleksowa baza sportowo-kulturalna, zagospodarowane, estetyczne centrum wsi.
Jakie pełni funkcje?	Wieś rolnicza, jest miejscem zamieszkania ponad 17,5 % mieszkańców gminy Nowe Miasto Lubawskie, w niewielkim stopniu pełni funkcje usługowo - handlowe.	Jakie ma pełnić funkcje?	Funkcje turystyczne, kulturalne, sportowe. Tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem (rozwój agroturystyki, usług, handlu).
Kim są mieszkańcy?	Mieszkańcy to głównie rolnicy, ale również pracownicy miejscowych firm, renciści, emeryci, młodzież.	Kim mają być mieszkańcy?	Zintegrowani mieszkańcy wsi, podnoszący swoje kwalifikacje, zaangażowani w życie wsi, aktywna młodzież.
Co daje utrzymanie?	Praca – głównie w rolnictwie, zatrudnienie w sektorze publicznym i prywatnym, własna działalność gospodarcza, zasiłki socjalne, zasiłki dla bezrobotnych, emerytury, renty.	Co ma dać utrzymanie?	Stać praca w sektorze rolniczym, usługowym, produkcyjnym we wsi i poza wsią, działalność gospodarcza i usługowa.

Jak są zorganizowani mieszkańcy?	Rada Sołecka, OSP, Kółko Rolnicze	Jak mają być zorganizowani mieszkańcy?	Stowarzyszenia kulturalne, sportowe, wysoka integracja mieszkańców, wspólny odpoczynek, wspólna praca na rzecz rozwoju wsi.
W jaki sposób mieszkańcy rozwiązują problemy?	Doraźne zebrania wiejskie, indywidualne interwencje u władz gminy.	W jaki sposób mają być rozwiązane problemy?	Okresowe spotkania i zebrania wiejskie, spotkania z władzami gminy, współpraca z sąsiednimi miejscowościami, zwiększenie przepływu informacji między mieszkańcami.
Jak wygląda nasza wieś?	wieś o zwartej zabudowie jednorodzinnej, zauważalny brak chodników i miejsc do odpoczynku.	Jak ma wyglądać nasza wieś?	Czysto, estetycznie zagospodarowane posesje, założenie skwerów zieleni, założenie chodników, utworzenie placów zabaw dla dzieci.
Jaki jest stan otoczenia i środowiska?	Czyste środowisko, w pobliżu wsi lasy i liczne zieleń, przez wieś płynie rzeka Drwęca i Wel, wieś posiada sieć wodociągową, brak kanalizacji	Jaki ma być stan otoczenia i środowiska?	Czyste i przyjazne środowisko dla ludzi i przyrody, wykorzystanie naturalnych walorów przyrodniczych i turystycznych.
Jakie są powiązania komunikacyjne?	Dobrze rozwinięty węzeł komunikacyjny.	Jakie mają być powiązania komunikacyjne?	Dobry stan nawierzchni dróg.
Co proponujemy dzieciom i młodzieży?	Młodzież nie posiada możliwości zagospodarowania wolnego czasu w sposób zorganizowany na terenie wsi.	Co zaproponujemy dzieciom i młodzieży?	Korzystanie z kompleksowej bazy kulturalno-sportowej, kompleksowo wyposażony plac zabaw, miejsce wypoczynku i zabawy.

Źródło: Opracowanie własne.

6. Planowane działania w perspektywie 7 lat (2010-2017)

Rozwój gospodarczy jest najlepszym sposobem eliminacji większości problemów społecznych takich jak bezrobocie, ubóstwo, przestępczość itp. przed jakimi staje władza lokalna. Rozwój gospodarczy na szczeblu lokalnym oznacza przyrost możliwości, które pozwalają lokalnej władzy i mieszkańcom lepiej zaspokajać większą liczbę potrzeb na wyższym poziomie. Podkreślenia przy tym wymaga fakt, że jedynie w warunkach rozwoju gospodarczego udaje się osiągnąć tak pożądane zjawisko jak uczestnictwo prywatnego kapitału w przedsięwzięciach istotnych dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców.

W ramach Planu Odnowy Miejscowości zakłada się realizację 12 zadań, których szczegóły zostały przedstawione poniżej. Inwestycje te są zadaniami priorytetowymi dla Bratiana.

Tabela 13

Zadanie 1

Tytuł projektu	Budowa kompleksu boisk sportowych w ramach programu „Moje Boisko-Orlik 2012” (boisko piłkarskie oraz boisko wielofunkcyjne wraz z zapleczem sanitarno-szatniowym) w Bratianie	
Projektodawca	Gmina Nowe Miasto Lubawskie	
Całkowity koszt realizacji inwestycji	1 423 452 PLN	
Zakres prac	Lp.	Nazwa elementu
	1.	Roboty ogólnobudowlane
	2.	Roboty elektryczne
	3.	Roboty instalacyjne wod-kan i c.o.
	4.	Projekt budowlany
	5.	Nadzór inwestorski
Opis projektu	<ul style="list-style-type: none"> - boisko piłkarskie o nawierzchni z trawy syntetycznej o wymiarach 30m x 62m (pole do gry 26m x 56m) – ogrodzone po obwodzie ogrodzeniem o wys. min. 4m, wyposażone w piłkochwyty o wys. min. 6m, wyposażenie sportowe trwale montowane do podłoża (dwie bramki do gry w piłkę nożną); - boisko wielofunkcyjne do koszykówki i piłki siatkowej i tenisa ziemnego o nawierzchni poliuretanowej o wym. 19,1m x 32,1m – ogrodzone po obwodzie ogrodzeniem o wys. min. 4m, wyposażenie sportowe montowane w sposób trwały z podłożem (kosze do koszykówki i komplet wyposażenia do gry w piłkę siatkową) - budynek sanitarno-szatniowy o powierzchni użytkowej ok. 60m² lub większej, zaprojektowany jako budynek systemowo-modułowy, spełniający wymogi funkcjonalne: magazynu sprzętu gospodarczo-sportowego, szatnie oddzielne dla każdej płci lub drużyny, zespół higieniczno-sanitarny, pomieszczenie gospodarza 	

	<p>obiektu i trenera środowiskowego,</p> <p>- oświetlenie kompleksu – min. 8 słupów oświetleniowych: boiska piłkarskiego i boiska wielofunkcyjnego</p>
Źródła finansowania	<p>500 000 – Środki PROW</p> <p>333 000 – Środki z budżetu państwa</p> <p>100 000 – Środki z Urzędu Marszałkowskiego</p> <p>507 642 – Środki własne</p>
Harmonogram realizacji	2010
Oczekiwane rezultaty	Poprawa bazy sportowej
Cele	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost jakości życia mieszkańców wsi poprzez udostępnienie dzieciom i młodzieży nowoczesnej infrastruktury sportowej - aktywne uprawianie sportu i rozwój fizyczny pod okiem trenera – animatora - popularyzacja aktywnego stylu życia, a więc rodzinnych zawodów sportowych, weekendów ze sportem i turystyką.
Przeznaczenie	Boisko przeznaczone dla społeczności lokalnej udostępniane nieodpłatnie. Boisko nie znajduje się przy szkole.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 14

Zadanie 2

Tytuł projektu	Budowa chodnika wzdłuż ul. Grunwaldzkiej
Projektodawca	Gmina Nowe Miasto Lubawskie
Szacunkowy koszt realizacji inwestycji	22 066 PLN
Źródła finansowania	Fundusz sołecki
Opis projektu	Budowa chodnika z kostki POLBRUK o długości ok. 200m
Harmonogram realizacji	2010
Oczekiwane rezultaty	Poprawa bazy infrastruktury technicznej oraz poprawa estetyki wsi
Cel	Poprawa warunków życia ludności wiejskiej
Przeznaczenie	Chodnik ma służyć społeczności lokalnej

Źródło: Opracowanie własne

Zadanie 3

Tytuł projektu	Mała infrastruktura wiejska - Zagospodarowanie centrum wsi w Bratianie.
Projektodawca	Gmina Nowe Miasto Lubawskie
Szacunkowy koszt realizacji inwestycji	20 273 PLN
Źródła finansowania	8 000 Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego 12 273 Środki własne
Opis projektu	W ramach przedsięwzięcia zostanie wykonanych kilka elementów: 1. Alejka spacerowa 2. Ogrodzenie 3. Utwardzenie terenu 4. Zieleń 5. Ławki 6. Infrastruktura turystyczna
Harmonogram realizacji	2010
Oczekiwane rezultaty	Poprawa bazy rekreacyjnej i estetyki wsi
Cele	- poprawa warunków życia ludności wiejskiej - zachowanie dziedzictwa kulturowego - poprawa estetyki miejscowości - wzrost atrakcyjności turystycznej obszarów wiejskich
Przeznaczenie	Zagospodarowane centrum ma służyć społeczności lokalnej oraz turystom

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 16

Zadanie 4

Tytuł projektu	Aktywizacja mieszkańców wsi
Projektodawca	Gmina Nowe Miasto Lubawskie
Szacunkowy koszt realizacji inwestycji	W zależności od projektu
Źródła finansowania	Fundusz sołecki Środki Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego Środki własne Środki z UE Inne
Opis projektu	Działania mające na celu zaktywizowanie środowisk wiejskich do pielęgnowania tradycji, zachowania dziedzictwa kulturowego lokalnych środowisk, integrację społeczności wiejskiej, a także wyzwolenie dużego zaangażowania mieszkańców wsi do podejmowania nowych inicjatyw na rzecz rozwoju swojej miejscowości.
Harmonogram realizacji	2010 – 2017
Oczekiwane rezultaty	Wzrost aktywności mieszkańców wsi, zwiększenie oddolnych inicjatyw społecznych
Cel	Aktywizacja mieszkańców wsi
Przeznaczenie	Realizacja tego działania skierowana jest do mieszkańców wsi Bratiane

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 17

Zadanie 5

Tytuł projektu	Utwardzenie terenu przy Zespole Szkół im. Rodu Działynskich
Projektodawca	Gmina Nowe Miasto Lubawskie
Szacunkowy koszt realizacji inwestycji	50 000 PLN
Źródła finansowania	Środki własne
Opis projektu (planowane prace)	Utwardzenie terenu przy szkole kostką POLBRUK.
Harmonogram realizacji	2010
Oczekiwane rezultaty	Rezultatem będzie poprawa bazy technicznej i oświatowej. Powstanie dodatkowy parking na ok. 20 samochodów.
Cel	- poprawa warunków życia ludności wiejskiej - poprawa estetyki miejscowości
Przeznaczenie	Społeczność lokalna oraz nauczyciele, dzieci i młodzież ze szkoły w Bratianie

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 18

Zadanie 6

Tytuł projektu	Budowa kanalizacji
Projektodawca	Gmina Nowe Miasto Lubawskie
Szacunkowy koszt realizacji inwestycji	12 839 608,88 PLN – prace budowlane 192 594,53 PLN – nadzór inwestorski
Źródła finansowania	Środki własne Środki z UE
Opis projektu (planowane prace)	Długość projektowanej kanalizacji sanitarnej tłoczno – grawitacyjnej wynosi 16237,1 mb, dodatkowo zostanie wybudowanych 7 przepompowni (w tym 2 główne P1 i P2) - przeprowadzenie procedury przetargowej i wyłonienie wykonawcy - budowa sieci kanalizacyjnej - podłączenie indywidualnych użytkowników
Harmonogram realizacji	2011 – 2012
Oczekiwane rezultaty	Poprawa bazy infrastruktury technicznej
Cel	- poprawa warunków życia ludności wiejskiej
Przeznaczenie	Kanalizacja ma służyć mieszkańcom wsi i podmiotom gospodarczym

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 19

Zadanie 7

Tytuł projektu	Budowa przystani kajakowych nad rzeką Drwęcą i rzeką Wel
Projektodawca	Gmina Nowe Miasto Lubawskie
Szacunkowy koszt realizacji inwestycji	200 000 PLN
Źródła finansowania	Środki własne Środki z UE
Opis projektu (planowane prace)	Przygotowanie bazy dla przepływających kajakarzy, przystani, uregulowanie nabrzeża. - wykonanie dokumentacji technicznej, - przeprowadzenie procedury przetargowej i wyłonienie wykonawcy - budowa dróg o nawierzchni asfaltowej
Harmonogram realizacji	2013
Oczekiwane rezultaty	Rezultatem będzie poprawa bazy sportowej i turystycznej.
Cele	- wzrost atrakcyjności turystycznej obszarów wiejskich - wzrost liczby turystów odwiedzających miejscowość
Przeznaczenie	Przystań ma służyć turystom i mieszkańcom wsi i gminy

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 20

Zadanie 8

Tytuł projektu	Rozbudowa i modernizacja świetlicy wiejskiej
Projektodawca	Gmina Nowe Miasto Lubawskie
Szacunkowy koszt realizacji inwestycji	400 000 PLN
Źródła finansowania	Środki własne Środki z UE
Opis projektu (planowane prace)	Rozbudowa zaplecza kuchennego i sanitariatów. Remont istniejących pomieszczeń. - wykonanie dokumentacji technicznej, - przeprowadzenie procedury przetargowej i wyłonienie wykonawcy - budowa dróg o nawierzchni asfaltowej
Harmonogram realizacji	2014
Oczekiwane rezultaty	Rezultatem będzie poprawa bazy kulturalnej i turystycznej.
Cel	- poprawa warunków życia ludności wiejskiej - podniesienie standardu świadczonych usług kulturalnych
Przeznaczenie	Wyremontowana świetlica ma służyć społeczności lokalnej oraz turystom

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 21

Zadanie 9

Tytuł projektu	Budowa ścieżki rowerowej Mszanowo – Bratian
Projektodawca	Gmina Nowe Miasto Lubawskie
Szacunkowy koszt realizacji inwestycji	100 000 PLN
Źródła finansowania	Środki własne Środki z UE
Opis projektu (planowane prace)	Wybudowanie 7 km ścieżki zaowocuje wzmożonym zainteresowaniem zdrowym spędzaniem wolnego czasu wśród mieszkańców Bratiana, Mszanowa i okolic. - wykonanie dokumentacji technicznej, - przeprowadzenie procedury przetargowej i wyłonienie wykonawcy - budowa dróg o nawierzchni asfaltowej
Harmonogram realizacji	2015
Oczekiwane rezultaty	Rezultatem będzie poprawa bazy sportowej i turystycznej.
Cel	- wzrost atrakcyjności turystycznej obszarów wiejskich - wzrost liczby turystów odwiedzających miejscowość
Przeznaczenie	Ścieżka ma służyć turystom i mieszkańcom wsi i gminy

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 22

Zadanie 10

Tytuł projektu	Przebudowa drogi gminnej Mszanowo – Bratian w miejscowości Bratian
Projektodawca	Gmina Nowe Miasto Lubawskie
Szacunkowy koszt realizacji inwestycji	270 000 PLN
Źródła finansowania	Środki własne
Opis projektu (planowane prace)	Długość L=0,3 km, szerokość 5 m W ramach projektu zostanie wykonany parking, zatoczka autobusowa, tereny zielone - wykonanie dokumentacji technicznej, - przeprowadzenie procedury przetargowej i wyłonienie wykonawcy - budowa dróg o nawierzchni asfaltowejj
Harmonogram realizacji	2016
Oczekiwane rezultaty	Rezultatem będzie poprawa infrastruktury technicznej
Cel	- poprawa warunków życia ludności wiejskiej - poprawa estetyki miejscowości
Przeznaczenie	Droga ma służyć przede wszystkim mieszkańcom wsi i gminy, a także turystom odwiedzającym Bratian i okolice

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 23

Zadanie 11

Tytuł projektu	Przebudowa drogi Bratian – Kaczek
Projektodawca	Gmina Nowe Miasto Lubawskie
Szacunkowy koszt realizacji inwestycji	900 000 PLN
Źródła finansowania	Środki własne
Opis projektu (planowane prace)	Długość L=0,9 km, szerokość 6 m - wykonanie dokumentacji technicznej, - przeprowadzenie procedury przetargowej i wyłonienie wykonawcy - budowa dróg o nawierzchni asfaltowejj
Harmonogram realizacji	2016
Oczekiwane rezultaty	Rezultatem będzie poprawa infrastruktury technicznej
Cel	- poprawa warunków życia ludności wiejskiej - poprawa bezpieczeństwa na drodze
Przeznaczenie	Droga ma służyć przede wszystkim mieszkańcom wsi i gminy, a także turystom odwiedzającym Bratian i okolice

Źródło: Opracowanie własne

Zadanie 12

Tytuł projektu	Przebudowa drogi Bratian – Nawra
Projektodawca	Gmina Nowe Miasto Lubawskie
Szacunkowy koszt realizacji inwestycji	3 416 000 PLN
Źródła finansowania	Środki własne
Opis projektu (planowane prace)	Długość L=3,5 km, szerokość 6 m. - wykonanie dokumentacji technicznej, - przeprowadzenie procedury przetargowej i wyłonienie wykonawcy - budowa dróg o nawierzchni asfaltowej
Harmonogram realizacji	2017
Oczekiwane rezultaty	Rezultatem będzie poprawa infrastruktury technicznej
Cel	- poprawa warunków życia ludności wiejskiej - poprawa bezpieczeństwa na drodze
Przeznaczenie	Droga ma służyć przede wszystkim mieszkańcom wsi i gminy, a także turystom odwiedzającym Bratian i okolic

Źródło: Opracowanie własne

7. Harmonogram realizacji projektów

W poniższej tabeli zestawiono przewidywany harmonogram realizacji poszczególnych projektów. Tabela ta pozwoli na określenie stopnia zapotrzebowania na środki budżetowe i pozabudżetowe w poszczególnych latach.

Tabela 25

Harmonogram realizacji projektów w miejscowości Bratian

Lp.	Nazwa zadania inwestycyjnego	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	Budowa kompleksu boisk sportowych w ramach programu „Moje Boisko-Orlik 2012” (boisko piłkarskie oraz boisko wielofunkcyjne wraz z zapleczem sanitarno-szatniowym) w Bratianie								
2	Budowa chodnika wzdłuż ul. Grunwaldzkiej								
3	Mała infrastruktura wiejska - Zagospodarowanie centrum wsi w Bratianie								
4	Aktywizacja mieszkańców wsi								
5	Utwardzenie terenu przy Zespole Szkół im. Rodu Działynskich								
6	Budowa kanalizacji								
7	Budowa przystani kajakowych nad rzeką Drwęcą i rzeką Wel								
8	Rozbudowa i modernizacja świetlicy wiejskiej								
9	Budowa ścieżki rowerowej Mszanowo – Bratian								
10	Przebudowa drogi gminnej Mszanowo – Bratian w miejscowości Bratian								
11	Budowa drogi Bratian – Kaczek								
12	Budowa drogi Bratian – Nawra								

Źródło: Opracowanie własne.

8. Wdrażanie Planu Odnowy Miejscowości

Tabela 26

Harmonogram wdrażania Planu Odnowy Miejscowości Bratian

Zadanie	Odpowiedzialni	Termin realizacji
1. Przedłożenie projektu Planu Odnowy Miejscowości Bratian przedstawicielom Zebrania Wiejskiego	Rada Sołecka	Luty 2010
2. Uchwalenie Planu Odnowy Miejscowości Bratian przez Zebranie Wiejskie	Zebranie Wiejskie	Luty 2010
3. Zatwierdzenie Planu Odnowy Miejscowości Bratian na Sesji Rady Gminy	Rada Gminy	Luty 2010
4. Opracowanie dokumentacji technicznych ze szczególnym uwzględnieniem projektów i zadań mogących uzyskać wsparcie z funduszy strukturalnych	Wójt	2010 – 2017
5. Realizacja zadań określonych poszczególnymi projektami zgodnie z harmonogramem przyjętym w Siedmioletnim Planie Inwestycyjnym	Wójt, Rada Sołecka	Do roku 2017

Źródło: Opracowanie własne.

9. Monitorowanie Planu Odnowy Miejscowości

Monitoring wspomaga proces zarządzania i dostarcza informacji o postępie realizacji i efektywności wdrażania zadań wynikających z Planu - począwszy od pojedynczego zadania, poprzez cel i priorytet, a skończywszy na osiągniętych efektach. W zależności od charakteru dostarczanych danych, monitoring dzielimy na rzeczowy i finansowy.

9.1. Monitoring rzeczowy

Monitoring rzeczowy dostarcza danych obrazujących postęp we wdrażaniu Planu oraz umożliwiających ocenę jego wykonania w odniesieniu do celów w Planie. Dane skwantyfikowane, obrazujące postęp we wdrażaniu oraz rezultaty tych działań zostały podzielone na trzy kategorie:

Wskaźniki produktu

Odnoszą się one do rzeczowych efektów działalności. Liczone są w jednostkach materialnych

Wskaźniki rezultatu

Odpowiadają one bezpośrednim i natychmiastowym efektom wynikającym z wdrożenia Planu. Takie mierniki mogą przybierać formę wskaźników materialnych

Wskaźniki oddziaływania

Obrazują one konsekwencje Planu wykraczające poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich beneficjentów. Oddziaływanie może odnosić się do efektów związanych bezpośrednio z podjętym działaniem, chociaż pojawiających się po pewnym czasie (oddziaływanie bezpośrednie), jak i do efektów długookresowych, oddziałujących na szerszą populację i pośrednio tylko wynikających ze zrealizowanego działania (oddziaływanie pośrednie). Przykładowe wskaźniki oddziaływania to liczba innowacji wprowadzonych w gospodarstwach rolnych, które otrzymały wsparcie w czasie 18 miesięcy po zakończeniu projektu (oddziaływanie bezpośrednie), czy średnia ocen dzieci uczących się objętych

zajęciami pozalekcyjnymi 24 miesiące od zakończenia realizacji projektu (oddziaływanie pośrednie).

9.2 Monitoring finansowy

Monitoring finansowy dostarcza danych dotyczących finansowych aspektów realizacji Planu, będących podstawą do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na niego środków. Wójt Gminy Nowe Miasto Lubawskie prowadzi ciągły monitoring finansowy podjętych zadań, sporządza raporty, które prezentuje Radzie Gminy podczas kolejnych planowych Sesji Rady (wydatki poniesione w okresie objętym raportem, wydatki poniesione od początku realizacji zadania, stopień realizacji zadania %).

Tabela 27

Harmonogram monitorowania Planu Odnowy Miejscowości Bratian

Zadanie	Odpowiedzialni	Termin realizacji
1. Przedkładanie raportów z przebiegu realizacji projektów i zadań zamieszczonych w Siedmioletnim Planie Inwestycyjnym	Rada Sołecka/Wójt	Raz w roku /w I kwartale/ na Zebraniu Wiejskim
2. Ocena realizacji Siedmioletniego Planu Inwestycyjnego.	Wójt	Przed sesją absolutoryjną każdego roku
3. Organizacja debat strategicznych z udziałem osób tworzących wcześniej program dla oceny jego aktualności.	Rada Sołecka	Raz na dwa lata

Źródło: Opracowanie własne.

** - Ze względu na zmieniającą się sytuację społeczno – gospodarczą na skutek zdarzeń wcześniej nieprzewidywalnych lub z innych ważnych powodów Plan Odnowy Miejscowości Bratian może zostać skorygowany w każdym z jego rozdziałów, o ile zebranie wiejskie tak postanowi. Zmieniony Plan także zatwierdza Rada Gminy.*

10. Public Relations Planu Odnowy Miejscowości

Public Relations, którego zadaniem jest upowszechnianie zamierzeń Planu Odnowy Miejscowości Bratian wśród przyszłych beneficjentów, wykonawców i decydentów, opierać się będzie o trzy formy komunikacji:

- Internet
- Prasa lokalna
- Promocja i reklama bezpośrednia

Internet będzie głównym dostawcą informacji o Planie Odnowy Miejscowości Bratian. Internet służyć będzie komunikacji pomiędzy bezpośrednio odpowiedzialnym za wdrażanie Planu Odnowy Miejscowości Bratian (Urząd Gminy Nowe Miasto Lubawskie), a zainteresowanymi podmiotami samorządowymi, biznesowymi i organizacjami pozarządowymi.

Prasa lokalna służyć będzie jedynie upowszechnianiu informacji w różnych kręgach potencjalnych beneficjentów i wykonawców Planu Odnowy Miejscowości Bratian o istnieniu takiego dokumentu i sposobie jego monitorowania i wdrażania, kierując do źródła informacji, jakim będzie Internet.

Promocja i reklama bezpośrednia będzie skierowana do wybranych, potencjalnych wykonawców, inwestorów zidentyfikowanych na podstawie analizy przedsięwzięć inwestycyjnych zawartych w Planie Odnowy Miejscowości Bratian.

Powyższa promocja i reklama polegać będzie na bezpośrednim zapraszaniu do negocjacji wybranych podmiotów, mogących być partnerami w realizacji poszczególnych zamierzeń Planu Odnowy Miejscowości.

Spis tabel

Tabela 1	Wizja obszaru Nowe Miasto Lubawskie w perspektywie roku 2010 i dalszej	6
Tabela 2	Struktura obszarowa gospodarstw rolnych	27
Tabela 3	Liczba mieszkańców w latach 2006 – 2009	29
Tabela 4	Liczba mieszkańców z podziałem na wiek	30
Tabela 5	Liczba mieszkańców z podziałem na wiek na tle gminy	30
Tabela 6	Poziom wykształcenia mieszkańców gminy Nowe Miasto Lubawskie	31
Tabela 7	Liczba bezrobotnych w Gminie Nowe Miasto Lubawskie w poszczególnych latach	32
Tabela 8	Liczba bezrobotnych z uwzględnieniem czasu pozostawania bez pracy	34
Tabela 9	Liczba bezrobotnych z podziałem na poziom wykształcenia	35
Tabela 10	Parametry ujęcia wody w miejscowości Mszanowo i Nawra	58
Tabela 11	Analiza SWOT miejscowości Bratian	62
Tabela 12	Wizja i kierunki rozwoju miejscowości	64
Tabela 13	Zadanie 1	66
Tabela 14	Zadanie 2	67
Tabela 15	Zadanie 3	68
Tabela 16	Zadanie 4	69
Tabela 17	Zadanie 5	69
Tabela 18	Zadanie 6	70
Tabela 19	Zadanie 7	70
Tabela 20	Zadanie 8	71
Tabela 21	Zadanie 9	71
Tabela 22	Zadanie 10	72
Tabela 23	Zadanie 11	72
Tabela 24	Zadanie 12	73
Tabela 25	Harmonogram realizacji projektów w miejscowości Bratian	74
Tabela 26	Harmonogram wdrażania Planu Odnowy Miejscowości Bratian	75
Tabela 27	Harmonogram monitorowania Planu Odnowy Miejscowości Bratian	77

Spis rysunków

Rysunek 1	Położenie powiatu nowomiejskiego na tle województwa	8
Rysunek 2	Położenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie na tle powiatu nowomiejskiego	9
Rysunek 3	Miejscowość Bratian na tle gminy	9
Rysunek 4	Okolice Bratiana na mapie wojskowej z 1930 r. skala 1:100000.....	25
Rysunek 5	Bratian z lotu ptaka	26
Rysunek 6	Struktura obszarowa gospodarstw rolnych	28
Rysunek 7	Struktura płci w miejscowości Bratian	29
Rysunek 8	Liczba mieszkańców w poszczególnych latach	29
Rysunek 9	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych	33
Rysunek 10	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych wg płci	34
Rysunek 11	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na tle gminy	36
Rysunek 12	Ścianka wspinaczkowa wybudowana w ramach projektu MKIS w Sali gimnastycznej Zespołu Szkół im. Rodu Działyńskich w Bratianie	37
Rysunek 13	Pierwsza przewodnicząca KGW w Bratianie	38
Rysunek 14	Obchody 80-lecia OSP Bratian	39
Rysunek 15	Marsz na Grunwald	40
Rysunek 16	LZS Wel Bratian	41
Rysunek 17	Drwęca w okolicach Bratiana	46
Rysunek 18	Kapliczka na dębie	48
Rysunek 19	Kapliczka	48
Rysunek 20	Kapliczka	49
Rysunek 21	Ruiny zamku krzyżackiego	51
Rysunek 22	Dawny dwór	52
Rysunek 23	Pomnik ku pamięci pomordowanym	53
Rysunek 24	Pomnik z kamienia w centrum wsi	53
Rysunek 25	Młyn	54
Rysunek 26	Zespół Szkół im. Rodu Działyńskich w Bratianie	56
Rysunek 27	Zimowy spływ rzeką Wel	60
Rysunek 28	Zimowy spływ rzeką Wel	60